

[PEN Català
Vil·la Joana
Juny'24]

Residència d'escriptors ucraïnesos Vil·la Joana - BCN Juny'24

[PEN Català
Vil·la Joana
Juny'24]

Residència d'escriptors ucraïnesos Vil·la Joana - BCN juny'24

Un projecte de:

Funded by
the European Union

Ajuntament
de Barcelona

Barcelona
Ciutat de la
Literatura
UNESCO

Aquest treball s'ha produït amb l'ajuda financera de la Unió Europea. Les opinions aquí expressades no es poden considerar de cap manera que reflecteixin l'opinió oficial de la Unió Europea.

Amb el suport de:

Generalitat
de Catalunya
Departament
de Cultura

Institució
de les Lletres
Catalanes

Generalitat de Catalunya
Departament d'Acció Exterior
i Unió Europea
Secretaria d'Acció Exterior
del Govern i de la Unió Europea

© Katerina Pidhaina, per la fotografia d'Andrii Antonovskiy i Catalina Girona

© Maksim Sosnov, per la fotografia de Katerina lehóruixkina

© de l'edició: PEN Català

Disseny i maquetació: Olga Fusté

Edita: PEN Català

Canuda, 6, 5è · 08002 Barcelona / Tel. 93 318 32 98 / pen@pencatala.cat / www.pencatala.cat

ÍNDEX

**Maksim
Bespàlov**

.....➔

pàg 04

**Katerina
Iehóruixkina**

.....➔

pàg 21

**Mark
Lívin**

.....➔

pàg 41

**Andrii
Antonovskiy
i Catalina
Girona**

.....➔

pàg 69

Maksim Besspalov

Biografia

(1983). És un escriptor i periodista ucraïnès, membre del PEN Ucraïna. Després de llicenciar-se el 2005, va treballar a la premsa ucraïnesa i estrangera. Ha estat publicat a diverses revistes literàries ucraïneses. Coeditor de la revista de literatura *STYKH*, també ha estat presentador de la tertúlia política *Nazhyvo* a la televisió de Dnipro.

Com a escriptor, ha estat finalista del concurs de novel·la Euroformat-2008 amb la seva novel·la ***Els satanistes***. El seu recull de relats ***La girafa morta*** va guanyar el premi de l'editorial Smoloskyp l'any 2011.

Projecte en curs

Buscant l'Eva és una novel·la històrica sobre guerra, pandèmia i emigració. L'acció es desenvolupa en dos moments històrics diferents: un primer període marcat per la Primera Guerra Mundial, la pandèmia de la grip espanyola i l'emigració massiva d'ucraïnesos de Galítsia a Pensilvània, a principis del segle XX. I un segon període situat al present, en què l'autor intenta trobar informació sobre esdeveniments de fa cent anys mentre s'esdevenen la pandèmia de COVID-19, la invasió russa d'Ucraïna i una gran onada de refugiats ucraïnesos a Europa i Amèrica. Està previst que la novel·la es publiqui a la tardor del 2024 en una editorial enfocada al gènere històric local de Lviv, Ucraïna.

Fragment publicat

Pertany a l'obra ***El millor llibre del Camí***. Una novel·la que combina ficció i no-ficció que narra el viatge de l'autor pel camí de Santiago l'any 2021 i els motius que el van empènyer a anar-hi. Publicat per primera vegada el 2023 per l'editorial Vikhola (Kíiv, Ucraïna).

El millor llibre del Camí (fragment) de Maksim Bespàlov. Traduït per Andrii Antonovskyi i Catalina Girona

Capítol 37

MIRACLE

Cada pelegrí del Camí de Sant Jaume té la seva raó per haver emprés el viatge. Hi ha gent que fuig del passat, altres que busca el futur. Alguns esperen trobar una resposta a la Gran Pregunta de la Seva Vida, mentre que altres només l'intenten formular. Vaig conèixer pelegrins que expiaven els seus pecats, vaig compartir camí amb uns panxarruts que, per primera vegada en molts anys, havien fet un parell de centenars de passos seguits. Mentre caminava, també em vaig topar amb nois i noies que buscaven amor o aventures divertides. També hi havien viatgers que senzillament no sabien què fer amb el seu temps lliure i per això havien emprés un viatge a peu d'una longitud de mil quilòmetres.

Això no obstant, no importen els factors empenyent la gent a la decisió *d'aixecar-se i caminar*, però el que sé del cert és que cada dia, cada pelegrí, d'amagat o obertament, espera un miracle. I això no té res a veure amb la religió, l'edat o l'intel·lecte. El mateix ambient del Camí de Sant Jaume fa que els pelegrins creguin, conscient o inconscientment, en quelcom realment miraculós i bonic que pot passar aquí i ara. O potser d'aquí a tres setmanes.

Encara millor si l'autèntic miracle passés al final del camí, quan el pelegrí cansat i polsegós per fi arriba a Santiago. Ara sí que es mereix quelcom de gran, ara sap exactament per què li ha caigut del cel aquesta felicitat.

Des de la infància sentim històries sobre miracles, i fins a una certa edat, la creença en ells és una part inseparable del nostre ésser. A mesura que la gent es fa més gran, hi ha menys espai per quelcom irracional a les seves vides. A mesura que un madura, la creença en Sant Nicolau deixa pas a l'esperança d'un sou a final de mes, la confiança en la pròpia exclusivitat és substituïda per una hipoteca i les fantasies majestuoses s'esvaeixen sota l'embat de la rutina.

Però sé que aquesta desil·lusió adulta només sembla tan sòlida i fortament blindada de totes bandes. I que dins de cada persona, fins i tot la més resseca, hi viu un nen molt petit, una ànima ingènua i pura que vol creure en quelcom bonic i màgic. I hi creu quan se li dona aquesta oportunitat.

I quan parlo del Camí de Sant Jaume, sovint em pregunten específicament sobre els miracles: si m'he trobat en el camí amb alguna cosa que es pugui considerar l'evidència d'una intervenció divina? En aquests casos, sempre somric primer. Obertament, amb el meu somriure ample, o dins meu, en el fons, però somric cada cop. Després de tot, aquestes preguntes només signifiquen una cosa: la gent encara està disposada a creure en un miracle. Només que li han reduït la geografia a un

El millor llibre del Camí (fragment) de Maksim Bespàlov. Traduït per Andrii Antonovskyi i Catalina Girona

sol lloc del món: el Camí de Sant Jaume. I això té sentit fins a cert punt. Perquè...
on més pot passar un miracle, sinó en un pelegrinatge?

Quan responc preguntes sobre miracles, sovint explico les històries de tres
persones reals, amb noms reals, que conec, amb uns ulls vius que vaig poder
contemplar.

Primera història. La Paula

Vaig conèixer la Paula a uns quaranta quilòmetres de Santiago. Aquest ja és el tram
del camí on s'acumulen el màxim de pelegrins. La gent apareix del no-res, com si
caiguessin del cel, com si fossin gotes de pluja, però que no s'assequen, sinó que
segueixen fluint pel camí.

Hi ha multituds d'escolars sorollosos encapçalats per professors, grups d'homes
panxuts espanyols no menys sorollosos, pares amb fills, fins i tot molt petits, que
acaben d'aprendre a caminar. Són especialment vistosos les colles de pelegrins
amb samarretes del mateix color. En general, aquests són socis d'entitats
benèfiques que estan fent el Camí per recaptar diners per la seva bona causa.

La Paula anava amb una colla de dones de samarreta rosada. Vam coincidir en una
cafeteria, asseguts a una taula gran, i finalment vam començar a conversar. Encara
que no recordo si li havia dirigit ni una sola paraula directament. Ens vam comunicar
a través de la Sonsoles, una noia espanyola amb la qual vaig fer amistat al Camí.
La Paula no sabia cap altre idioma que no fos el castellà, i el meu castellà servia
només per dir un parell de frases en un restaurant o hotel.

La Paula fumava amb inspiració: encenia els cigarrets un rere l'altre, inhalava el fum
als pulmons de pressa i després exhalava feliç, gaudint de cada moment d'aquest
procés.

– Sí, tinc càncer. Podeu imaginar d'on ve. No sé quant de temps em queda, els
metges diuen que no gaire. Pot ser uns mesos o pot ser més d'un any. Ja veurem.
Com podeu veure, aquí som tota una colla d'optimistes: "Dones d'Andalusia contra
el Càncer", així es diu la nostra organització. Cada any, noies amb samarretes
rosades surten juntes al Camí per recolzar-se mútuament. Per a la majoria de
nosaltres, aquesta és, en general, l'última oportunitat de caminar per aquest sender
sagrat. Jo sola no m'atreviria, però amb les amigues, cap problema!

De seguida em va agradar l'actitud de la Paula davant el que ens va explicar. La
dona no pretenia ser una víctima o una màrtir, sinó que xerrava alegrement de la
seva vida, de la seva tragèdia i dels seus plans de futur.

El millor llibre del Camí (fragment) de Maksim Bespàlov. Traduït per Andrii Antonovskyi i Catalina Girona

— Això sí, espero que el Camí de Sant Jaume em regali un miracle. No, no, no sóc ingènua ni tan ximple per creure en la curació del càncer. Això no passa ni aquí. He acceptat el meu destí i al final no vull res. Jo mateix tinc la culpa del que ha passat, i no vull transferir la responsabilitat dels meus propis errors a Déu. No, tinc un altre somni.

Déu meu, dóna'm la capacitat d'acceptar l'inevitable i adobar el que es pot amb la mateixa facilitat com la Paula! I el més important, dona'm el do de distingir una cosa de l'altra.

— Tinc un negoci. Una gran empresa que dirigeixo jo. Fa vint anys que el construeixo. I serà una llàstima si desapareix després de la meva mort. Per descomptat, tinc hereus: dos fills adults, però es van barallar i no s'han parlat durant uns quants anys. Són uns nois intel·ligents, però cap d'ells pot gestionar l'empresa sol. Prego a Déu que em doni un miracle. Somio que els fills es reconciliïn – potser fins i tot al meu funeral – i comencin a construir junts allò que jo sola bastia. No és gaire ingenu ni poc raonable desitjar una cosa així al Camí, oi?

Va acabar un altre cigarret i va marxar. Sí, ja deu haver marxat.

Segona història. El Denís

El Denís va arribar amb mi al Camí de Sant Jaume, en un d'aquells grups que organitza cada any per fer un viatge a Espanya. Sens dubte, no s'hauria convertit en protagonista d'aquest llibre si no fos per una casualitat, un accident.

Va passar en un instant. El Denís estava assegut amb nosaltres al terrat d'un edifici abandonat a la ciutat de Ponferrada. El nostre petit grup de futurs pelegrins hi anàvem per contemplar el sol, que al vespre es ponia lentament i molt bonic darrere de les muntanyes de l'oest. El nostre pelegrinatge havia de començar l'endemà al matí. Tot just ens anàvem acostumant a l'ambient festiu de la tarda en un poble medieval espanyol, les olors de carn i cervesa pels carrers, les rialles dels joves davant de cada bar, el repic de les campanes de l'església cada quinze minuts. El viatge havia de resultar increïble si ja havia començat d'aquesta manera tan bonica!

El sol s'havia amagat darrere de les muntanyes on arribarem demà al vespre. L'ampolla de vi i la mica de fruita que havíem portat al terrat s'havien acabat i vam decidir baixar. L'hotel era a l'abast, en uns minuts estaríem tots al llit. Anàvem a dormir per poder marxar cap a Santiago a la matinada. I ara era el moment de baixar del terrat. Denís va ser el primer a trepitjar la pedra de la paret, va transferir el seu pes corporal... I de sobte l'antiga maçoneria es va esfondrar.

El noi va caure des d'una alçada de gairebé dos metres. Va aterrar amb la cama estesa i no es va poder aixecar. Després s'assabentà que tenia un hematoma i una

El millor llibre del Camí (fragment) de Maksim Bespàlov. Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

fissura. Es va curar molt ràpidament, però en aquell moment tot semblava extremadament desagradable.

Al matí, la inflamació de la cama ja havia baixat una mica, però ni parlar d'un recorregut de vint-i-quatre quilòmetres a peu. El Denís es va quedar a l'hotel per descansar i va arribar al punt final del nostre tram del dia amb taxi. Es va negar categòricament a anar a l'hospital: creia que tot li passaria en un parell de dies.

Durant els quatre dies següents, Denís ens va seguir en taxi. En general, s'ho passava bé: bevia vi, menjava delicadeses locals, aprenia els fonaments de la llengua castellana i esperava que la cama li permetés finalment reprendre el camí.

Això va passar el cinquè dia després de la caiguda. El Denís es va comprar un bastó de fusta i va unir-se de matinada a la multitud de pelegrins. Coixejava, feia ganyotes de dolor, de vegades fins i tot gemegava una mica, però caminava. El primer dia, el Denís va recórrer cinc quilòmetres fins a la primera població del camí, des d'on va tornar a trucar un taxi per portar-lo fins a la meta del dia.

El segon dia, el pelegrí coix amb esforços heroics va recórrer el doble de distància. La gent va començar a reconèixer-lo, a animar-lo, a saludar-lo, amb aplaudiments a les parades.

— Noies, heu vist un home que coixeja? — durant el dinar vaig conèixer un grup de joves pelegrines de Puerto Rico.

— Oh, és clar! Pobret! Ho sentim molt per ell, li fa molt mal quan camina!

Ho reconec, fins i tot vaig fer una pausa abans de dir el següent (dubtava si valgués la pena seguir aquest camí), però el tarannà del narrador es va imposar a la meva consciència.

— Sabeu que aquell noi va començar el seu Camí fa quasi dos mesos als Pirineus en cadira de rodes? De petit va perdre la capacitat de caminar: va patir una lesió terrible; he oblidat els detalls que em va contar. Durant més de vint anys, es va moure exclusivament sobre rodes. I ni tan sols va començar el Camí a peu, sinó que rodava. Tanmateix, després de Burgos, va començar a caminar una mica. Primer uns quants passos, després un quilòmetre al dia. I ara, a veure com va! Li costa, fa mal, però està dempeus! Aquest és un autèntic miracle del Camí de Sant Jaume!

Estic profundament convençut que la majoria de les històries sobre miracles que han passat durant el pelegrinatge han sigut inventades per bromistes sense escrúpols com jo. Tanmateix, si donen esperança a la gent i la sensació d'alguna cosa majestuosa, no és tan dolent, oi?

Si haig de ser sincer, vaig pensar que les noies no em creien. Van escoltar la meua història amb cara de dubtes, fins i tot se'n van riure una mica. Em van preguntar si m'havia inventat aquestes bajanades. I així ens vam acomiadar. Però més tard, ens vam creuar uns quants cops més, ens saludàvem quan ens creuàvem pel camí,

El millor llibre del Camí (fragment) **de Maksim Bespàlov.** Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

intercanviàvem unes quantes frases i les paraules “*Buen Camino!*”, però al final no ens vam fer amics.

I l'endemà, el Denís se'm va apropar amb una pregunta:

-Max, no entenc què està passant. Va començar ahir, i avui s'ha generalitzat. La gent se m'acosta, em fan la senyal de la creu, m'abracen i em diuen que pregaran per mi.

- Perquè ets un miracle, Denís! El miracle vivent del Camí. L'encarnació de la força de l'espirit, el desig de canvi, la sort i, per descomptat, l'ajuda del Totpoderós. Gaudeix, però no destrueixis la fe de la gent: ara tens una gran responsabilitat!

Tercera història. La Valerie

Tots els altres viatgers l'anomenaven “La noia riallera”. En general, al Camí, passa sovint que els pelegrins reben un sobrenom que prové d'un tret característic d'una persona, o d'una història explicada per ells.

“Noi coix”, “Divuit Camins”, “David nou”, “La noia riallera” són només alguns exemples que de seguida em venen al cap.

Sí, la Valerie sempre somreia. Era una d'aquelles persones úniques, que realment gaudeixen de cada segon de la vida i escampen aquesta alegria desmesurada, ja sigui a propòsit o no, contagien la gent, i amb la seva mera existència converteixen fins i tot un ombrívol dia de pluja en un conte de fades.

Però si mireu la Valerie més de prop, podreu veure que el seu caminar sembla estrany. En general, hi ha molta gent al Camí que coixeja, arrossega una cama o mesura cada pas, i és evident que avancen amb gran esforç. Tanmateix, la marxa de la Valerie era completament diferent. Semblava com si la noia acabés d'aprendre a caminar i ara intentava consolidar aquesta nova habilitat a la pràctica. En part era així.

La Valerie de veres feia poc que havia après a caminar. No era la primera vegada a la vida, sinó la segona. Fa uns anys, portava la vida habitual d'una estudiant d'un país ric. D'acord amb les seves possibilitats, va estudiar a la universitat, va viatjar a diferents països, es va enamorar, va començar a viure amb un xicot, va anar amb ell a Tailàndia. Aquest és el final de la part agradable de la història, després comencen els horrors.

El millor llibre del Camí (fragment) de Maksim Bespàlov. Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

A Àsia, la Valerie i la seva parella van tenir un accident: anaven amb un ciclomotor i van xocar amb un cotxe. El noi no va sobreviure i la noia va passar més d'un any als hospitals. Nombroses fractures òssies la van lligar al llit. Els metges mai van dir a la Valerie la frase fatal: "No podràs caminar mai més!" Van ser educats, van parlar de les altes possibilitats de la fisioteràpia moderna, li van assegurar que el seu futur depenia d'ella i, si la noia realment volia tornar a posar-se dempeus, és clar que algun dia es convertiria en una realitat. Tanmateix, aquestes paraules eren només una manera educada d'explicar-li les males notícies.

La Valerie va passar l'últim any en una cadira de rodes. És cert que s'hi podia aixecar una estona, però no aconseguia caminar més d'unes desenes de metres alhora. Fins que aquesta francesa eixelebrada va decidir fer el Camí de Sant Jaume. I no fer els darrers cent quilòmetres fins a Santiago, sinó com una antiga pelegrina, comença el Camí des de la porta de casa pròpia.

Quan vaig veure per primera vegada a La noia que riu, ja havia recorregut 1.300 quilòmetres. Va trigar uns quants mesos. Al principi, a la Valerie li costava moltíssim caminar dos o tres quilòmetres al dia. Les primeres setmanes la van acompanyar els seus pares i amics. No obstant això, els quilòmetres passaven i la que havia sigut una malalta obligada a fer llit va començar a posar-se dempeus amb confiança. Com més lluny, més millorava.

La noia caminava, amb prou feines coixejant perceptiblement i somrient a tot el que trobava pel Camí. Els metges mai qualificarien el seu cas de miracle, perquè ells mateixos havien indicat a la Valerie certes possibilitats de recuperació. Almenys mai pronunciarien la paraula "miracle" en veu alta. Però en els pensaments...

El Camí de Sant Jaume em va ensenyar la veritat daurada. No esperis mai un miracle: fes-lo tu mateix.

Розділ 37

Чудо

У кожного пілігрима на Шляху святого Якова своя причина, чому він вийшов у дорогу. Є люди, які тікають від минулого, є такі, що шукають майбутнє. Хтось очікує знайти відповідь на Велике Питання Свого Життя, а хтось намагається це питання взагалі сформулювати.

Я зустрічав прочан, які спокутували свої гріхи, йшов разом із товстунами, що вперше за багато років зробили кілька сотень кроків за один раз. Каміно зіштовхувало мене з хлопцями та дівчатами, що шукали кохання чи веселі пригоди. А були такі подорожні, що просто не знали, куди подіти вільний час, тому й вирушили у піщу мандрівку довжиною в тисячу кілометрів.

Утім хоч би якими були чинники, що підштовхували людей до рішення *встати та піти*, я точно знаю: кожен пілігрим щодня потайки чи відкрито чекає на диво. Це ніяк не пов'язано з релігією, віком або інтелектом. Сама атмосфера на Шляху святого Якова змушує пілігримів свідомо чи несвідомо вірити в щось по-справжньому чудесне та прекрасне, що може трапитися просто тут і зараз. А може й через три тижні.

Розділ 37. Чудо

Було би навіть краще, аби справжнє диво сталося в самому кінці дороги, коли стомлений, битий пилом пілігрим нарешті приходить у Сантьяго. Тепер він заслужив на велике, тепер він точно знає, за що йому привалило щастя.

Ми з дитинства чуємо розповіді про чудеса, і до певного віку віра в них є невіддільною частиною нашої сутності. Що старшими стають люди, то менше в їхньому житті залишається місця для ірраціонального. Віра у святого Миколая мірою дорослішання поступається місцем сподіванню на зарплату в кінці місяця, упевненість у власній винятковості витісняється іпотекою, а всеосяжні мрії розвіюються під натиском рутини.

Але я знаю, що це доросле зневір'я тільки здається суцільним і надійно забетонованим з усіх боків. І що всередині кожної, навіть найбільш сухої людини живе зовсім юне дитя — наївна, чиста душа, яка хоче вірити у щось прекрасне та чарівне. І вірить, коли їй дають таку можливість.

І коли я розповідаю іншим про Шлях святого Якова, мене часто питають саме про чудеса: чи стикався в дорозі я з чимось таким, що можна напевне вважати свідомством божественного втручання. У таких випадках я завжди спочатку всміхаюся. Відкрито, своєю широкою усмішкою, чи глибоко всередині себе, проте щоразу посміхаюся. Адже такі запитання означають лише одне: люди досі готові повірити в чудо. Вони просто звузили географію для нього до єдиного місця у світі — Шляху святого Якова. І це певною мірою має сенс. Бо де ще може статися чудо, як не у прощі?

Відповідаючи на запитання про чудеса, я зазвичай розповідаю історії трьох справжніх людей зі справж-

Максим Беспалов. Найкраща книжка про Каміно

німи іменами, які я знаю, та живими очима, в які я заглядав.

Історія перша. Паула

Паулу я зустрів кілометрів за сорок до Сантьяго. Це вже той період, коли на дорозі трапляється максимальна кількість пілігримів. Люди з'являються нізвідки, ніби падають з неба, як краплі дощу, — проте не висихають, а вирушають у дорогу.

Трапляються натовпи галасливих школярів з учителями на чолі, групи не менш гучних іспанських пузанів-чоловіків, батьки з дітьми, навіть зовсім маленькими, що тільки почали ходити. Особливо впадають в очі компанії пілігримів у футболках однакового кольору. Зазвичай так виглядають представники благодійних організацій, які вийшли на Каміно збирати гроші на свою добру справу.

Паула була в компанії жінок у рожевих футболках. Ми зустрілися в кафе — сіли за один великий столик і врешті розговорилися. Хоча не пам'ятаю, щоб я промовив безпосередньо до неї хоча б єдине слово. Ми спілкувалися через Сонсолес, іспанську дівчину, з якою я потоваришував на Каміно. Паула не знала якоїсь іншої мови, окрім іспанської, а я іспанською міг хіба порозумітися в ресторані чи готелі.

Паула натхненно курила: підпалювала сигарети одна за одною, квапливо втягувала в легені дим, а потім щасливо випускала його, насолоджуючись кожною миттю цього процесу.

— Так, у мене рак. Ви можете самі зрозуміти, звідки він узявся. Не знаю, скільки мені залишилося часу, —

Розділ 37. Чудо

лікарі кажуть, що небагато. Проте це може бути кілька місяців, а може — більше року. Подивимось. У нас тут, як ви бачите, ціла компанія таких оптимісток — «Жінки Андалусії проти раку», так називається наша громадська організація. Щороку дівчата у рожевих футболках виходять разом на Каміно, щоб підтримати одна одну. В більшості з нас це взагалі останній шанс пройти святою дорогою. Сама би я не наважилася, а з подругами — без проблем!

У Паулі мені одразу сподобалося її ставлення до розказаного. Жінка не робила з себе жертву чи страждальницю, зате весело теревенила про своє життя-буття, трагедію та плани на майбутнє.

— Звісно, я чекаю, що Каміно де Сантьяго подарує мені чудо. Ні, ні, я не настільки наївна чи навіть дурна, щоб вірити у зцілення від раку. Такого не буває навіть тут. Я змирилася зі своєю долею та врешті не бажаю нічого іншого. Я сама винна в тому, що трапилось, і не хочу перекладати на Бога відповідальність за власні помилки. Ні, у мене інша мрія.

Боже, подаруй мені вміння так само легко сприймати неминуче та виправляти те, що можна виправити, як це робить Паула! І головне — дай мені талант відрізнити одне від іншого.

— У мене бізнес. Великий бізнес, яким я займаюся самостійно. Уже двадцять років його розбудовую. І шкода буде, якщо після моєї смерті він зникне. Звісно, у мене є спадкоємці — двоє дорослих синів, але вони посварилися і вже кілька років не розмовляють одне з одним. Хлопці вони розумні, але ніхто з них не потягне керування компанією самотужки. Я молю Бога, щоб він подарував мені диво. Я мрію, що сини

Максим Беспалов. Найкраща книжка про Каміно

помиряться — може, навіть на моєму похороні — і почнуть разом будувати те, що раніше створювала я сама. Це ж не занадто наївно та нерозумно бажати чогось такого на Каміно?

Вона докурила чергову сигарету та пішла. Так, уже напевно пішла.

Історія друга. Денис

Денис прибув на Шлях святого Якова зі мною — в одній з тих груп, що я їх щороку збираю для подорожі в Іспанію. Він би напевно не став героєм цієї книжки, якби не випадковість, нещасний випадок.

Це сталося миттєво. Денис сидів разом із нами на дашку покинутої будівлі в місті Понферрада. Наша невеличка група майбутніх пілігримів видерлася туди, щоби провести сонце, яке під вечір повільно та дуже гарно спускалося за гори на заході. Наше паломництво мало початися завтра зранку, ми тільки звикали до святкової вечірньої атмосфери середньовічного іспанського містечка, до запахів м'яса та пива на вулицях, сміху молоді під кожним баром, бою церковних дзвонів щоп'ятнадцять хвилин. Подорож мала бути неймовірною, якщо вона вже починалася настільки прекрасно!

Сонце сіло за гори, яких ми досягнемо під завтрашній вечір. Пляшка вина та декілька фруктів, прихоплених із собою на дах, закінчилися, і ми вирішили спускатися. До готелю — рукою сягнути, уже за кілька хвилин ми всі будемо в ліжках. Ми заснемо, щоби вже на світанку вирушити в бік Сантьяго. А зараз пора спуститися з даху. Денис першим поставив ногу на кам'я-

Розділ 37. Чудо

ний паркан, переніс на неї вагу тіла... І раптом старовинна кладка завалилася.

Хлопець упав з висоти майже двох метрів. Приземлився на витягнуту донизу ногу і не зміг підвестися. Потім Денис дізнається, що в нього забій і тріщина у кістці. Зрослося дуже швидко, проте в той момент усе виглядало вкрай неприємно.

На ранок набряк із ноги трішки зійшов, проте про піший денний маршрут довжиною двадцять чотири кілометри навіть мови не було. Денис залишився відпочивати в готелі та приїхав у кінцеву точку нашого денного переходу на таксі. Йти в лікарню він категорично відмовився: вірив, що через пару днів усе мине.

У наступні чотири дні Денис так і їздив за нами на таксі. Загалом він непогано проводив час: пив вино, ласував місцевими делікатесами, вивчав основи іспанської мови та чекав, коли нарешті нога дозволить йому вирушити в дорогу.

Це сталося на п'ятий день після падіння. Денис придбав собі дерев'яний посох і на світанку стартував у натовпі пілігримів. Шкутильгав, кривився від болю, інколи навіть трішечки стогнав, але йшов. У перший день Денис подолав п'ять кілометрів до першого ж містечка на шляху, звідки знову-таки викликав таксі до тогоденного фінішу.

На другий день кульгавий пілігрим героїчними зусиллями подолав удвічі більшу дистанцію. Люди почали впізнавати його, підбадьорювати в дорозі, зустрічати оплесками на зупинках.

— Дівчата, а ви бачили чоловіка, що шкутильгає? — на обіді я познайомився з групкою молодих паломниць із Пуерто-Рико.

Максим Беспалов. Найкраща книжка про Каміно

— О, звісно! Бідненький! Так нам його шкода, так йому боляче, коли він іде!

Зізнаюся, я навіть зробив паузу перед тим, як сказати наступне (засумнівався, чи варто ставати на цю стежку), проте хист оповідача історій узяв гору над сумлінням.

— А ви знаєте, що той хлопець розпочав свій Каміно майже два місяці тому в Піренеях на колісному кріслі? Він втратив можливість ходити ще в дитячому віці: була якась страшна травма — я забув, яка саме, він розповідав. Більше двадцяти років він пересувався виключно на колесах. І навіть на Каміно не вийшов, а виїхав. Проте після Бургоса він став потрошку ходити. Спочатку — декілька кроків, потім — кілометр на день. А зараз — бачите, як іде! Йому складно, боляче, проте він стоїть на ногах! Це справжнє диво Шляху святого Якова!

Я глибоко впевнений, що більшість історій про чудеса, що траплялися під час прощі, були вигадані такими ж безпринципними жартівниками, як я. Проте якщо вони дарують людям надію та відчуття чогось великого, хіба це погано?

Чесно кажучи, я думав, що дівчата мені не повірили. Вони з сумнівом на обличчях вислухали мою розповідь, навіть трішки посміялися над нею. Спитали, чи сам я вигдав таку дурницю. На тому і розійшлися. Далі ми ще декілька разів перетиналися, махали одне одному руками, коли бачились десь у дорозі, перекидалися кількома фразами та словами «Buen Camino!», але друзями врешті не стали.

А наступного дня Денис підійшов до мене з запитанням:

Розділ 37. Чудо

— Максе, я не розумію, що відбувається. Це почалося вчора, а сьогодні стало взагалі масовим. До мене підходять люди, хрестять, обіймають і кажуть, що будуть молитися за мене.

— Бо ти чудо, Денисе! Живе чудо Каміно. Втілення сили духу, прагнення до змін, удачі та, звісно, допомоги Всевишнього. Насолоджуйся, та не зруйнуй людям віру — тепер на тобі велика відповідальність!

Історія третя. Валері

Усі інші подорожні називали її «Дівчина, що сміється». На Каміно взагалі часто трапляється таке, коли за палігримами закріплюється якесь прізвисько, що походить від характерної риси людини чи розказаної нею історії. «Кульгавий пацан», «Вісімнадцять Каміно», «Новий Девід», «Дівчина, що сміється» — це лише декілька прикладів, які миттєво мені згадалися.

Так, Валері постійно усміхалася. Вона була з тих людей, унікумів, які насправду радіють кожній секунді життя і спеціально чи ні поширюють цю нестримну радість навколо, заражають нею людей і самим своїм існуванням перетворюють на казку навіть похмурий дощовий день.

Але якщо уважно придивитися до Валері, можна було побачити, що її хода здається дивною. На Каміно взагалі багато таких людей, хто ходить шкутильгаючи, підволікає одну ногу чи вимірює кожен крок, який явно дається з великими зусиллями. Проте хода Валері була зовсім іншою. Здавалося, ніби дівчина взагалі тільки навчилася ходити і тепер намагається закріпити це свіже вміння на практиці. Почасти так і було.

Максим Беспалов. Найкраща книжка про Каміно

Валері справді лише нещодавно навчилася ходити. Не вперше в житті, проте вдруге. Кілька років тому вона вела звичайне насичене життя студентки з багатої країни. Наскільки дозволяли можливості, вчилася в університеті, мандрувала різними країнами, закохалася, почала жити з хлопцем, поїхала з ним до Таїланду. Це кінець приємної частини розповіді, далі починаються жахіття.

В Азії Валері та її партнер потрапили в аварію — їхали на мопеді та зіштовхнулися в автомобілем. Хлопець не вижив, а дівчина більше року провела у лікарнях. Численні переломи кісток прикували її до ліжка. Лікарі жодного разу не казали Валері фатальну фразу: «Ви більше ніколи не зможете ходити!». Вони були чемними, розповідали про високі можливості сучасної фізіотерапії, запевнювали, що її майбутнє залежить від неї самої, і якщо дівчина справді захоче підвестися на ноги, то це, звісно, колись стане реальністю. Проте подібні слова були лише ввічливим варіантом повідомити їй погані новини.

Останній рік Валері провела на колісному кріслі. Вона, щоправда, могла вставати з нього на деякий час, але їй ніколи не вдавалося пройти більше кількох десятків метрів за один раз. Аж поки ця шалена французька не вирішила податися на Шлях святого Якова. І зробити не останні сто кілометрів до Сантьяго, а ніби стародавня паломниця, вийти на дорогу просто від дверей власного дому.

На момент, коли я вперше побачив «Дівчину, що сміється», вона пододала вже 1300 кілометрів. На це в неї пішло декілька місяців. Спочатку Валері з величезними проблемами проходила два-три кілометри

Розділ 37. Чудо

на день. У перші кілька тижнів її супроводжували батьки та друзі. Проте кілометри минали, і ще вчора лежача хвора почала впевнено триматися на ногах. Що далі, то краще.

Дівчина йшла, ледь помітно шкутильгала та усміхалася всьому, що зустрічала на Шляху. Лікарі ніколи не назвали би її випадок чудом, вони ж бо самі давали Валері певні шанси на одужання. Принаймні вони ніколи б не вимовили слово «чудо» вголос. Але в думках...

Шлях святого Якова навчив мене золотій істині. Ніколи не очікуй на диво — роби його власноруч.

Katerina lehóruixkina

Biografia

(1984). Escriptora ucraïnesa membre de PEN Ucraïna, la Unió Nacional d'Escriptors d'Ucraïna, i l'Associació Ucraïnesa d'Artteràpia. Té un màster en història, teoria literària i estudis comparats i es va graduar en estudis de postgrau a la Universitat Nacional de l'Acadèmia Kíiv-Mohyla.

lehóruixkina és autora de més d'una vintena de llibres tant per a persones adultes com per a infants. Escriu ficció, no-ficció, prosa i poesia. Els drets dels seus llibres s'han venut a deu països.

Projecte en curs

I aleshores la nostra casa es va convertir en un vaixell (Veus de testimonis de l'agressió russa contra Ucraïna; 2022-2024). És un reportatge literari amb testimonis sobre la guerra de part de civils i militars que viuen a diferents regions d'Ucraïna:

La vídua d'una soldada voluntària que intenta conservar la memòria de la seva estimada. Un ucraïnès amb passaport rus a qui van oferir ser col·laborador. Una família de Hostómel que va fugir a peu de l'ocupació, amb nens petits i sota el foc enemic. Un estudiant d'un poble destruït a la regió de Khàrkiv que va fundar el Teatre Sense Llar a Polònia i molts altres.

Històries personals que fan visible el llegat emocional de la guerra; exemples de resiliència i de recuperació del trauma. Testimonis sobre el paper de la cultura i la memòria històrica, exemples de resiliència psicològica que encarnen diferents maneres de recuperar-se del trauma.

Publicat amb el suport del programa *Documenting Ukraine* (dirigit pel professor Timothy Snyder, Viena).

Laeshores la nostra casa es va convertir en un vaixell (fragment) de Katerina lehóruixkina.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

Ens vam reunir amb el Dmytró i la Marina al castell sobre l'aigua situat al poble polonès de Wojnowice. Els murs d'aquesta residència de cavallers han sobreviscut a moltes guerres i ara sentiran parlar d'una altra que fa estralls al cor d'Europa i que ara mateix, mentre parlem, continua cobrant vides humanes.

Dmytró Serhèiev és un ucraïnès nascut a Norilsk, i per això té un passaport rus. Durant l'ocupació de Nova Kakhovka, va organitzar un refugi per a la gent del poble al seu club nocturn i va ajudar a activistes i voluntaris ucraïnesos. Per això, els ocupants se'l van emportar per interrogar-lo i, més tard, el van intentar persuadir de col·laborar.

Maryna Serhèieva és professora de geografia de formació. La segona filla de la parella va néixer durant l'ocupació, al so de les explosions. Al final, van decidir marxar.

Parlem del llarg viatge pels territoris ocupats, de l'estada forçada a Crimea i de l'elecció de ser ucraïnesos.

Norilsk

Allà hi ha la meva pàtria. No la vaig triar jo. Simplement hi vaig néixer, perquè els pares hi treballaven. Però arribat a una edat conscient, me'n vaig adonar: "Sí, noi. N'he tingut prou de Rússia. Aniré a viure a Nova Kakhovka, la terra natal dels meus pares. Perquè m'agrada allà. Perquè nosaltres, els ucraïnesos, tenim una mentalitat completament diferent". Em feia il·lusions sobre els russos? Mai. Jo mateix hi vaig néixer i créixer i recordava tot el que es coïa allà, que vaig conèixer des de dins. Fins al 2005, la qüestió de la nacionalitat no es plantejava gaire. Però aleshores, els russos van començar a marcar tothom clarament per nacionalitat. Em van posar el malnom de "khohol".¹ De vacances, corres amb els nois a Kakhovka i després portes paraules ucraïneses cap al nord. Però no em vaig ofendre, ho vaig considerar un honor. I després, en algun moment donat, van començar a fer-ho de molt mala llet. Van atiar la societat, posant llenya al foc.

Norilsk és una ciutat industrial. Sembla que hagi patit una guerra nuclear. Una situació ecològica desastrosa? Pitjor! Allí no hi ha ni ecologia. La tundra està cremada a un radi de 5 km. Tot és gris i trist. Abans m'estimava aquesta ciutat, per la infància, la joventut... Però ara ja no em queda ni gota de sentiments. Tot això el van calcinar el 24 de febrer.

El 24 de febrer

El primer bombardeig la nit del 24 va ser contra una base militar propera. Les nostres finestres es van esberlar. La meva dona prenyada va agafar la petita filla del bressol

¹ "Khokhol" és l'equivalent a Rússia de "polaco" o "catalufo" a Espanya. – Nota dels Traductors.

I aleshores la nostra casa es va convertir en un vaixell (fragment) de Katerina lehóruixkina.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

i la va portar al lavabo, el nostre únic refugi. Allà em vaig adonar que portava la filla de cap per avall.

Em van venir basques del pànic. Havia de salvar la filla i la dona embarassada. Al principi volia passar per la central hidroelèctrica. Me'n alegro de no haver-ho fet. Les primeres morts a la nostra ciutat van ser allà. Els ocupants van cosir a trets un cotxe amb una família. Testimonis oculars van dir que els nens encara estaven vius, sagnant, però els russos no van permetre que els metges ni s'hi atansessin. El més petit era un infant de mes i mig...

El club nocturn

Vam decidir refugiar-nos al soterrani. Tenia un gran club nocturn al centre de la ciutat: una discoteca, un billar. Vam obrir les portes als habitants de la ciutat i al cap de dues hores, el soterrani estava ple. En aquell moment, l'aviació enemiga carregava de valent contra la ciutat: vèiem com els míssils ens sobrevolaven. Tenia por que la meva dona no tingués un avortament espontani... Els adults estaven en pànic. Per tal de distreure la quitxalla d'alguna manera, els vam posar dibuixos animats al projector i vam fer discoteca. El nostre soterrani és sòlid, gairebé no se sentien les explosions. L'únic que costava era explicar als nens per què no es podia sortir fora a jugar.

La col

Quan la gent se'ls hi va passar el primer xoc, van començar a oferir-se de voluntaris en massa, ajudant-se mútuament. Van venir pagesos i van repartir productes: verdures, ous, carn. Tal com ho recordo: els trets segueixen sonant, tot tremola, però el pagès, palplantat al centre de la ciutat, al mig de la plaça, repartint col a la gent. De franc.

L'interrogatori

Una vegada, uns soldats russos em van aturar per fer un control i em van portar a un soterrani. No els agradava alguna cosa al meu telèfon. Mentre l'estaven revisant, em van asseure de cara a la paret, tot carregant i manipulant les metralladores darrera meu. Quan van assabentar-se d'on era, em van començar a preguntar si algú m'havia vexat a causa de la meva llengua. Vaig callar. Llavors va venir el seu cap i em va preguntar el mateix.

- Si et responc sincerament, em rebentaràs la cara.
- No, no, parla, m'interessa.

La nostra casa es va convertir en un vaixell (fragment) de Katerina lehóruixkina.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

– Fins que heu vingut, tot m'anava de primera. Em convidaven a realitzar actes oficials: el Dia de la Joventut, la Diada de la Ciutat. Ho feia tot en rus i no hi havia mai cap problema. A qui heu vingut a protegir doncs?²

Es va quedar parat, va callar i una hora després em van deixar anar. Però després ens van venir amb inspeccions diverses vegades més.

La manifestació

Quan la gent s'havia refet una mica, va organitzar una manifestació contra l'ocupació.³ Jo tenia equip de so i vaig instal·lar altaveus professionals a la plaça, vaig posar l'himne nacional d'Ucraïna i vaig ajudar els nois que coneixia. Després de la concentració, els militars els van visitar, i els nois van desaparèixer. Encara no sé on són dos dels meus empleats. També em van visitar tres o quatre vegades, i els hi vaig mentir descaradament: la meva dona estava a punt de parir, tenia una filla petita... Així que l'heroisme era superflu.

La creueta

Vaig donar a llum durant l'ocupació al so de les explosions. Faltaven cinc per les deu. El metge fins i tot va fer broma dient que havia arribat just a temps pel toc de queda. Jo era l'única dona de part a la maternitat.

Cap a la mitjanit, els ocupants van començar a llançar míssils just al nostre costat. Sovint s'instal·laven prop de llars d'infants, escoles i hospitals perquè no fossin atacats de retruc. Porto el nadó ben arrapat al cos, he de signar els documents i em tremolen les mans. El metge que em diu: "Com a mínim, posa-hi una creueta". I així ho vaig fer.

Voluntaris

Ser voluntari va esdevenir una activitat extremadament perillosa. A alguns els tancaven als soterranis calabós, altres eren cosits a trets al cotxe estant. L'Elena, una noia molt jove, propietària d'un saló de bellesa, primer en va fer un refugi, i després una base per repartir medicaments. Em vaig oferir a traslladar els medicaments al club, però això em va portar problemes. Van venir diverses vegades a inspeccionar:

- Què és això?
- Medicaments.
- D'on son?
- D'Ucraïna.
- Què cony foten aquí, d'Ucraïna?

² Com és evident, aquest intercanvi es fa en rus, com tots els que tenen lloc amb els ocupants. La resta del text està en ucraïnès. – NdT

³ El 6 de març del 2022 va tenir lloc una manifestació de diversos milers de persones. Nota de l'autora.

La nostra casa es va convertir en un vaixell (fragment) de Katerina lehóruixkina.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

L'última vegada, l'Olena va portar els medicaments sota una "calamarsa" de bombes de dispersió. Sovint passava que aturaven els cotxes, abocaven els medicaments directament al carrer, els destruïen, disparaven les rodes del cotxe i cridaven "Endavant!". I hi havia insulina i tot el que podria salvar vides. Simplement escampat per l'asfalt.

La proposta

Em van proposar d'esdevenir col·laboracionista. Era molt perillós negar-s'hi, però gràcies a Déu vaig aconseguir escapolir-me'n d'alguna manera. Els amics que estan al front simplement no ho entendrien. Jo tampoc no ho entendria.

Vaig obrir el bar, havia de guanyar calés per a la família. Els ocupants hi anaven de tant en tant. En algun moment donat, els nostres nois van tustar uns russos. Per això, se'ls van emportar al calabós i els van torturar durant un mes. Alguns no van sortir mai més. Més precisament, van sortir-ne amb els peus per endavant. Un en va tornar viu i va dir que no es penedia de res.

La veritat

Una vegada vaig parlar amb un ocupant que havia lluitat prop de Mariúpol. Ell deia:

- Jo havia vingut per la veritat.
- I quina és la veritat? – pregunto.
- Que de tres-cents només en van tornar trenta.
- I com és, això?
- Escolta, entenc el que està passant aquí. Però tenia una ordre...
- Però si tens una metralladora!
- Si vols, te la regalo.

El fill

El meu fill del primer matrimoni viu a Norilsk. Dos anys abans de la guerra, va estudiar aquí, a l'escola ucraïnesa, i abans ja passava totes les vacances d'estiu a Ucraïna. Després d'acabar l'escola, tenia previst traslladar-se a Nova Kakhovka.

I ara el seu col·legi està en un estat de frenesia total: els fan cantar l'himne rus cada matí, i fan tres o quatre lliçons a la setmana de "Converses sobre l'important". En aquestes lliçons, els professors expliquen als alumnes per què nens com ells han de morir a Ucraïna. Els soldats ocupants també venen i intenten justificar per què estan matant ucraïnesos. Diuen "hem netejat" en lloc de dir "hem matat" el pare, la mare o el fill d'algú.

Al principi, el meu fill es va negar a assistir a aquestes lliçons, però quan es va veure obligat, ell i un amic van començar a cantar l'himne nacional ucraïnès durant la lliçó. Primer baixet, després més fort... Ui, el sagramental que es va armar! Van cridar a la seva mare, van intentar trucar-me a Nova Kakhovka, van amenaçar amb el departament de delinqüents juvenils. Van intentar mantenir converses de manual amb el meu fill, van dir que els russòfons estan sent oprimits a Ucraïna. "Jo hi vivia",

Laeshores la nostra casa es va convertir en un vaixell (fragment) de Katerina lehóruixkina.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

diu ell. “I mai em van assetjar”. Van dir que hi havien anat a protegir. “Esteu protegint el meu pare amb les vostres bombes a Nova Kakhovka?”. No sabien com respondre. Quan hi ha experiència, la propaganda no funciona. Al final, van dir que cantar en ucraïnès era un delicte, així que el meu fill es va aturar. Però es va mantenir ferm en les seves conviccions. Estic molt orgullós d’ell!

El “Salnitre”

Els fets que van provocar l’èxode de la majoria de la població van ser “l’incident del salnitre”. Un dipòsit de municions va ser bombardejat. Tot a un radi de 3 a 5 km va saltar enlaire: un territori arrasat, terra cremada.

Els ocupants deien que hi havia salnitre allí [i que havia explotat sol], però tothom sap la veritat. Després vam començar a baixar de nou al soterrani. Estàvem espantats, però intentàvem fer broma amb els nens, els hi dèiem – “Pam! Pam!” – que eren només focs artificials. Però ho captaven tot... La gran, la Vasylyna, tenia 1 any i 10 mesos i ja començava a tenir atacs de nervis. Un dia estava asseguda al sofà jugant a fer bombolles de sabó. Es va sentir un esclat fort. Se li va vessar el sabó al sofà i va córrer cap al lavabo plorant. Llavors vam decidir marxar. No podíem anar cap a Ucraïna, perquè els russos dispararien el cotxe. Per tant, vam decidir passar per Crimea.

Crimea

Després de marxar de Nova Kakhovka, vam esperar gairebé un any perquè em fessin el passaport. Vam llogar un pis a lalta, vaig aconseguir feina d’electricista. Una vegada estàvem renovant una escola, i hi vaig trobar la seu de campanya del lanukóvytx. Amb manuals que parlaven d’ “un sol poble”, “Rússia, el nostre amic”... I també vaig trobar un munt de paperetes omplertes on la gent havia votat en contra del referèndum.⁴ No s’havien comptabilitzat.

Tant a Crimea com a Rússia, hi ha moltes joguines militars. Sembla que estiguin obsessionats. Cusen uniformes pels infants, fabriquen cascos i metralladores infantils. A lalta, els nens en aquests uniformes i passamuntanyes juguen directament als parcs infantils. A la llum freda de la raó, saps que només són nens amb els cervells rentats, però a nivell de percepció, per tu ja son ocupants. Perquè gent amb el mateix uniforme t’ha apuntat amb una metrallera, ha destrossat allò que estimaves, ha vingut pels teus coneguts, se’ls ha emportat al calabós i no han tornat mai més.

Els ialtencs

⁴ El “referèndum de Crimea” va ser una farsa orquestrada per les forces russes ocupadores i que tingué lloc a punta de metralladora el 2014. – NdT

Laeshores la nostra casa es va convertir en un vaixell (fragment) de Katerina lehóruixkina.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

Queden pocs habitants locals. Ara principalment son gent arribada de Krasnoiarsk o altres ciutats russes. Aquests han perdut del tot el contacte amb la realitat! Entre els habitants locals amb qui vam parlar, els partidaris del govern rus eren menys que zero. Tothom ho entén tot. Estan esperant i alhora tenen por. Cap d'ells no s'ha desfet del seu passaport ucraïnès.

L'hospital

Una vegada vaig acabar a l'hospital amb la més gran. Arribaven nens en massa des d'Artek:⁵ amb intoxicacions, infeccions (*a aquest campament els russos portaven nens d'altres llocs ocupats i sovint no els tornaven als seus pares, sinó que se'ls emportaven al territori de Rússia). Ningú no ens volia atendre, la nena estava en estat greu, inconscient. Només una metgessa ens va tractar humanament. Li dic: — Saps, la meva filla és ucraïnesa... No tenim assegurança. Guanyaré els diners que calgui i us ho tornaré tot.

— Tots som ucraïnesos aquí, va respondre la metgessa. Va prescriure el tractament necessari, va signar els documents i es va assegurar que paguéssim el mínim.

La dignitat

Finalment, vaig rebre el passaport per viatjar a l'estranger. De camí des de Crimea, vam fer escala a la ciutat de Tver, a casa de la meva germana. És una de les que van anar a manifestacions [contra la guerra] a Rússia i van patir-ne les conseqüències. Un conegut seu encara no el poden trobar. La gent desapareix per no tornar, tant a Nova Kakhovka com a la mateixa Rússia. Els drets a Rússia no estan ni previstos.

Tots ens vam sorprendre quan van començar les primeres manifestacions i dos policies van arrossegat una noia. I quatre-cents manifestants es van quedar palplantats mirant-s'ho. Us imagineu una cosa així a Ucraïna?! Mai dels mais. Aquells policies ja estarien despallats i atonyinats. Fins i tot jo, tenint la responsabilitat de la meva família, de les meves filles, defensaria una noia desconeguda. Passés el que passés, no m'ho podria mirar de braços creuats, no em respectaria, perdria la dignitat.

L'esperança

El dia que volíem marxar de Tver cap a Europa, Prigojin anava direcció a Moscou. Ens en vam alegrar tant! Vam pensar: si esperem una mica potser podem tornar a casa i tot. Va ser increïble veure com els russos s'esveraven tant d'aquests fets. Encara no havia passat res, i ja corrien cap a les botigues a acaparar queviures. Tot i que sóc bonastre i de seguida vaig foragitar aquests raonaments, en aquell

⁵ Artek és un complex de colònies d'estiu de l'època soviètica (el més important de tota l'URSS) que està sent utilitzat pels ocupants per internar a nens ucraïnesos. — NdT

l aleshores la nostra casa es va convertir en un vaixell (fragment) de Katerina lehóruixkina.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

moment vaig pensar: "Que en sou, de cagats! Quina colla de podrits! Si mai sentíssi retronar, si alguna vegada esclatessin les bombes vora els vostres fills, m'agradaria veure el suport que donaríeu al vostre estimat president! Que visquéssiu ni que fos un sol dia com hem viscut tot un any! Quina falta que us fa veure tota la imatge sencera... De manera que alguna rodeta girés en els vostres cervells i de sobte us adonéssiu: ui, això estava malament! No es pot fer."

Destrucció de la central hidroelèctrica

La nostra àvia vivia en un edifici de cinc pisos als afores de la ciutat. I al soterrani de l'edifici, els ocupants havien fet la seva base: allí dormien, menjaven, s'entrompaven. Van envoltar l'edifici amb blocs de formigó i punts de control; als residents només els deixaven passar per una entrada. I quan els seus col·legues van arribar a la gran idea de fotre enlaire la nostra presa, aleshores aquests van començar a aparèixer de sobte, surant com xinxes. Nedaven al voltant de l'edifici, recollint les seves andròmines.⁶

Nova Kakhovka no va ser gaire danyada per l'explosió de la presa, però tots els animals del zoològic van morir. La gent demanava insistentment: "Deixeu-nos emportar-nos els animals! Si guardem vaques, també podem tenir cura de les llames i altres animals...". No ho van permetre.

La por

Teníem molta pressa, perquè volíem celebrar l'aniversari de la nostra filla petita en un país normal. Vam mirar la ruta més curta i vam decidir passar pel control d'Ubílinka. Primer, s'havia de sortir de l'autopista i agafar una carretera en mal estat, i després anar per una carretera que no apareix ni al mapa. El cotxe cabriolava com si conduïssim sobre les travesses d'una via fèrria. Al llarg de la carretera hi havia uns grans pobles abandonats amb negres cases de troncs calcinades.⁷ El navegador no funcionava. La cobertura mòbil i Internet havien desaparegut del tot. Ens estàvem quedant sense aigua ni menjar. Queia la nit. Corretejaven cabirols. I on hi ha cabirols, hi ha llops. Ja no intentava estalviar el cotxe, vaig enfonsar el pedal en terror. Que no li passés res al cotxe, Déu nos en guard, que podríem morir allà mateix, abans d'arribar a la frontera.

L'infern

A la frontera russa va començar l'infern. Hi vam passar dos dies sencers. No hi havia éssers humans entre els guàrdies fronterers. A sobre, el temps: quan no feia

⁶ El 6 de juny de 2023 els russos van dinamitar la presa de Nova Kakhovka, causant una inundació de proporcions bíbliques i un ecocidi.

⁷ A la frontera amb la Unió Europea, Rússia ha fet evacuar totes les poblacions. Està prohibit viure prop de les fronteres.

Laeshores la nostra casa es va convertir en un vaixell (fragment) de Katerina lehóruixkina.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

xafogor, pluvia a bots i barrals. La gent que havia de creuar la frontera a peu es quedava hores sota la pluja amb els infants als braços. Sense bancs, sense aigua potable. L'únic lavabo de tot el lloc estava en tal estat que era impossible entrar-hi. Les piles de merda et miraven i et deien: "Hola. Està ocupat". Tot al voltant era igual. Tota una pintura de Riépin.⁸

Per descomptat, no volíem celebrar aquí l'aniversari de la nostra filla. Però fins i tot tenia regals! Una llauna de guisat, una de llet condensada i 10 euros. Ens els van regalar una família ucraïnesa-kazakh que vam conèixer a la cua.

Es pot dir que els nens ens van salvar. La gent que teníem al davant, amb matrícula de Khàrkiv, va ser escorcollada durant unes quantes hores llargues pels agents de l'FSB.⁹ Els van despullar fins a la cintura, furgaven en els continguts dels telèfons. El nostre torn va arribar a les quatre de la matinada. Ens acostem a la finestra amb els documents. La guàrdia de frontera ens pregunta:

– Per què el pare va acceptar la ciutadania, i vostè no?

– Perquè no vull. I ell no va tenir més remei, va néixer amb aquest passaport.

Aquí el rostre de la guàrdia de frontera es va torçar, dibuixant diverses ganyotes.

Arriba el torn de documents de la filla petita, nascuda durant l'ocupació.

– Per què no té la ciutadania?

– No volem la ciutadania russa per la nostra filla.

La seva cara es va torçar de nou.

– Com què no voleu?!

– Bé, sí que volem, però en sentit contrari. Volem marxar i no tornar mai més.

– Mostrin-me els nens!

Agafem els dos bressols, li mostrem els nens adormits. Les galtes caigudes, les boquetes dolces.

– Per què tenen el ulls tancats?

– Perquè els nens dormen de nit.

"Vinga, traieu-los", va dir amb tant de menyspreu, com si digués "traieu-me les vostres escombraries del davant".

Va rebufar, i així ens va deixar passar.

Humans

A la zona fronterera de Letònia, l'actitud era completament diferent: una habitació fresca, wifi, un lavabo normal, llibres de colorejar pels nens. Com a ciutadà de Rússia, m' havien d'interrogar.

Em va interrogar una jove que parlava rus millor que aquells guàrdies fronterers russos que ens llançaven paraules amb menyspreu, com a uns gossos.

– A partir dels resultats de l'entrevista, decidirem si et deixem entrar o no, diu la letona i afegeix de cop. – Deu tenir gana després del viatge!

⁸ "Tota una pintura de Riépin" és una frase feta usat en to irònic. L'Ilià Riépin (1844-1930) era un pintor ucraïnès, sovint dit rus, de gran volada.

⁹ Serveis de seguretat russos, hereus del KGB.

***Laeshores la nostra casa es va convertir en un
vaixell (fragment)
de Katerina lehóruixkina.***

Traduït per Andrii Antonovskyi i Catalina Girona

Treu una carmanyola amb el seu dinar i me'l dóna. I després els hi porta als nens una poma, brioixos i una nectarina.

Polònia

Aquí ens van rebre molt bé. Ajuden a l'adaptació. La meva dona i jo fem broma que la nostra primera filla va néixer durant el confinament, la segona, durant l'ocupació. No farem més fills, no vagi a ser que ens caiguin pedres del cel.

Casa nostra

Com ens ha canviat aquesta experiència? Ens hem fet més forts. Si ets humà, segueixes sent humà sota qualsevol circumstància. I la nostra ciutat, Nova Kakhovka, és molt forta. Res no la trencarà. Passi el que passi, per molt que duri l'ocupació, Nova Kakhovka és i serà Ucraïna.

Si tenim previst tornar? O, i tant! Tan bon punt caigui l'última bomba, farem les maletes i anirem a reconstruir la nostra Pàtria. Sóc electricista, especialista en alta tensió, així que les meves mans seran necessàries allà segur. Encara que paguin poc. No pot ser d'altra manera. Nova Kakhovka és casa nostra. Vull que els meus fills visquin a casa seva.

Дмитро Сергєєв: «Мені пропонували стати колаборантом»

Текст Катерини Єгорушкіної

З Дмитром і Мариною ми зустрілися в замку на воді, розташованому в польському селі Войновіце. Стіни цієї лицарської резиденції пережили багато війн і тепер слухатимуть про ще одну, яка точиться в центрі Європи і просто зараз, під час нашої розмови, продовжує забирати людські життя. Дмитро Сергєєв – українець, народжений у Норільську, тому має російський паспорт. Під час окупації Нової Каховки організовував укриття для містян у своєму нічному клубі, допомагав українським активістам і волонтерам. За це окупанти виводили його на допит, а згодом – схиляли до співпраці.

Марина Сергєєва – за освітою вчителька географії. Другу дитину подружжя народжувало вже в окупації під звуки вибухів. Зрештою наважилися на евакуацію.

Ми говоримо про довгий шлях через окуповані території, вимушене життя в Криму і вибір бути українцями.

Норільськ

Там моя батьківщина. Я її не обирав. Просто з'явився на світ, бо батьки були на заробітках. А вже у свідомому віці зрозумів: «Так, хлопці. Росії мені досить. Поїду жити в Нову Каховку – на батьківщину моїх батьків. Бо мені там подобається. Бо у нас, українців, зовсім інша ментальність». Чи були в мене ілюзії щодо росіян? Ні, ніколи не було. Я сам родом звідти і всю цю кухню зсередини пам'ятав. До 2005 року питання національності особливо не піднімалося. А потім з російської сторони почали різко всіх за національностями визначати. Мені прізвисько «хохол» дали. На канікулах побігаєш з пацанами у Каховці, привозиш на північ українські слова. Але я не ображався, вважав це за комплімент. А потім якось дуже по-злому вони стали це робити. Накручували суспільство.

Норільськ – промислове місто. Виглядає так, ніби там уже відбулася ядерна війна. Погана екологія? Там немає ніякої екології. У радіусі 5 км випалена тундра. Усе сіре та печальне. Колись я любив це місто, бо дитинство, юність... Але тепер жодних sentimentів не лишилося. Усе це випалили 24 лютого.

24 лютого

Перший удар вночі 24-го був по військовій частині поряд. У нас вилетіли вікна. Вагітна дружина схопила маленьку доню з ліжечка і понесла в туалет — єдине наше укриття. Уже там побачила, що несла доньку вниз головою.

Мене від паніки почало нудити. Треба було рятувати доньку і вагітну дружину. Спершу хотів їхати через ГЕС. Добре, що не поїхав. Перші смерті в нашому місті були саме там. Окупанти розстріляли машину з сім'єю. Очевидці розповідали: діти були ще живі, стікали кров'ю, але росіяни лікарів до них не пустили. Найменшому було півтора місяці...

Нічний клуб

Ми вирішили ховатися у підвалі. У мене був великий нічний клуб у центрі міста: дискотека, більярд. Ми відкрили двері для містян і вже через дві години підвал був повний. Тоді по місту сильно працювала ворожа авіація: ми бачили, як ракети літали над нами. Я боявся, що в дружини станеться викидень... Дорослі панікували. Щоб хоч якось відволікти дітей, ми включали їм мультити на проєкторі, робили дискотеку. Підвал у нас хороший, вибухів було майже не чути. Єдине, що складно було пояснити дітям: чому не можна на вулицю піти погуляти.

Капуста

Коли люди відійшли від першого шоку, то почали масово волонтерити, допомагати одне одному. Фермери приїжджали і роздавали продукти: овочі, яйця, м'ясо. Як зараз пам'ятаю: ще гримлять вистріли, ще все труситься, а фермер стоїть у центрі міста посеред площі і роздає людям капусту. Безплатно.

Допит

Одного разу російські військові зупинили мене з перевіркою, повели у напівпідвальне приміщення. Щось їм у моєму телефоні не сподобалося. Поки перевіряли, посадили лицем до стіни, автоматами клацали. Коли дізналися, звідки я, почали випитувати, чи мене тут ніхто за мову не ображав. Я мовчав. Тоді прийшов їхній головний і те саме питав.

- Если я тебе честно отвечу, ты мне в глаз дашь.
- Нет-нет, говори, мне интересно.
- Пока вы не приехали, у меня все супер было. Приглашали вести официальные мероприятия – День молодежи, День города. Я вел на русском и никаких проблем не было. Ну, кого вы приехали здесь защищать?

Він постояв, помовчав і через годину відпустив мене. Але потім ще кілька разів до нас із перевітками приходили.

Мітинг

Коли люди трохи оговталися, то організували мітинг проти окупації (*6 березня відбувся багатотисячний мітинг). Я мав обладнання, виставив на площі професійні колонки, включив Гімн України, допомагав знайомим хлопцям. Після мітингу до них прийшли військові, і хлопці зникли. Я досі не знаю, де двоє моїх співробітників. До мене теж три чи чотири рази приходили, то я відверто брехав. У мене дружина ось-ось народить, дитина маленька... Тож героїзм був зайвим.

Хрестик

Народжувала я в окупації під звуки вибухів. Це сталося за п'ять хвилин до десятої. Лікар ще пожартував, що встигла до комендантської години. У пологовому я була єдиною породіллею.

Десь о дванадцятій ночі окупанти почали випускати ракети прямо біля нас. Вони часто базувалися біля садочків, шкіл, лікарень, щоб по них у відповідь не прилетіло. Я пригортаю немовля до себе, треба підписати документи, а в мене руки тремтять. Лікар каже: «Ви хоч хрестик поставте». То я й поставила.

Волонтери

Волонтерити ставало вкрай небезпечно. Когось на підвал посадили, когось у машині розстріляли. Олена — зовсім молода дівчина, власниця салону краси, спершу зробила в себе укриття, а потім — базу з ліками. Я запропонував перенести ліки до мого нічного клубу, але через це мав проблеми. Кілька разів з перевітками приходили:

- А што это?
- Лекарства.
- Откудава?
- С Украины.
- Каково хрена они тут с Украины?

Останній раз Олена везла ліки під «градами». Часто бувало, що зупиняли машини, вивалювали ліки прямо на дорогу, знищували їх, прострілювали колеса і казали «Езжайте!». А там інсулін і все, що могло б урятувати життя. Просто на асфальті.

Пропозиція

Мені пропонували стати колаборантом. Було дуже небезпечно відмовлятися, але слава Богу вдалося якось відпетляти. Друзі, які зараз воюють, мене би просто не зрозуміли. Та я і сам себе не зрозумів би.

Відкрив бар, мусив заробляти на сім'ю. Туди часом і окупанти заходили. Якось наші хлопці побили росіян. За це їх на місяць у підвал забрали, катували. Деякі звідти не вийшли. Точніше вийшли вперед ногами. А один вернувся живим і сказав, що ні про що не шкодує.

Правда

Одного разу розговорився з окупантом, який під Маріуполем воював. Каже:

- Я шел за правдой.
- И как правда? — питаю.
- Та из трехсот только тридцать вернулось.
- А чево ж так?
- Слушай, я понимаю, что тут происходит. Но у меня приказ был...
- Так у тебя ж автомат есть!
- Хошь, я тебе его отдам?

Син

Мій син від першого шлюбу живе в Норільську. Два роки до війни він вчився у нас в українській школі, а перед тим всі літні канікули в Україні проводив. Після закінчення школи планував переїхати в Нову Каховку.

І ось тепер у їхній школі повний маразм: щоранку змушують співати російський гімн, а три-чотири уроки на тиждень «Разговоры о важном». На цих уроках вчителі пояснюють дітям, чому в Україні мають гинути ж діти як вони. Приходять також окупанти і намагаються обґрунтувати, навіщо вбивають українців. Кажуть «мы зачистили» замість того, щоб сказати «мы убили» чиїхось тата, маму, дитину.

Син спершу відмовився ходити на ці уроки, а коли його змусили, то він разом із другом почав під час уроку Гімн України співати. Спочатку тихо, а потім голосніше... Що тут почалося! Маму викликали, пробували до мене в Нову Каховку додзвонитися, відділком для неповнолітніх злочинців погрожували. Намагалися за методичкою з сином розмови проводити, розказували, ніби російськомовних в Україні притісняють. «Я там жил, — каже син. — И меня ни разу не притесняли». Розказували, що прийшли захищати. «Защищаете моего отца своими бомбами в Новой Каховке?». Вони не знають, що на це відповісти. Коли є досвід, пропаганда не спрацює. Наприкінці сказали, що співати українською — це злочин, тому син перестав. Але лишився при своїй думці. Я ним дуже пишаюся!

«Селітра»

Подія, після якої виїхала більшість містян — це «селітра». Тоді прилетіло по складу боєприпасів. В радіусі 3-5 км повидувало все — чисте поле.

Окупанти казали, що там була селітра, але ж усі все знають. Тоді ми знову почали спускатися в підвал. Самим страшно, але з дітьми намагаємося жартувати, казали, що «бах! бах!» — це феєрверки. Та вони все відчують... Старшій Василені був 1 рік і 10 місяців і в неї вже почалися нервові зриви. Одного разу вона сиділа на дивані і пускала мильні бульбашки. Був гучний виліт. Донька з переляку розлила бульбашки на диван і побігла в сльозах у туалет. Тоді ми вирішили виїжджати. В Україну не могли, бо машину росіяни розстріляли б. Тому вирішили їхати через Крим.

Крим

Виїхавши з Нової Каховки, ми майже рік чекали, поки зроблять мені закордонний паспорт. Зняли квартиру в Ялті, я влаштувався електриком. Якось робили ремонт у школі, то я знайшов там передвиборчий штаб Януковича. З методичками, в яких було про «один народ», «Россия — наш друг»... А ще я знайшов там цілу стопку заповнених бюлетенів, де люди голосували проти референдуму. Не порахованих.

І в Криму, і в Росії дуже багато іграшок мілітарі. Вони наче поведені на цьому. Форми на дітей шийють, каски роблять дитячі, автомати. В Ялті прямо на майданчиках хлопчики в цих формах і балаклавах граються. Ти головою розумієш, що це просто діти з промитими мізками, а на рівні сприйняття вони для тебе вже окупанти. Бо люди в такій самій формі направляли на тебе автомат, нищили те, що ти любив, приходили по твоїх знайомих, забирали на підвал і звідти вони вже не верталися.

Ялтинці

Місцевих там мало лишилося. Переважно, приїжджі з Красноярська та інших російських міст. От у них втрачений зв'язок із реальністю на критичному рівні! З-поміж тих місцевих, з якими ми спілкувалися, прихильників російської влади не нуль, а мінус. Всі все розуміють. Чекають і водночас бояться. Ніхто свій український паспорт нікуди не подів.

Лікарня

Якось я потрапив зі старшою в лікарню. Туди прямо вагонами везли дітей з «Артеку»: з отруєннями, інфекціями (*у цей табір росіяни брали дітей з інших окупованих територій і часто — не повертали батькам, вивозили на територію Росії). Нас ніхто не хотів лікувати, дитина була у важкому стані, без свідомості. Лише одна лікарка до нас нормально поставилася. Кажу:

- Розумієте, моя дитина українка... У нас страховки немає. Я підзароблю і все вам поверну.
- Ми всі тут українці, -- відповіла лікарка. Призначила нормальне лікування, підписала документи і зробила так, щоб ми мінімально заплатили.

Самоповага

Нарешті я одержав закордонний паспорт. Дорогою з Криму зупинилися у місті Тверь, у сестри. Вона одна з тих, хто виходив у Росії на мітинги і постраждав від цього. Її знайомого досі не можуть знайти. Що в Новій Каховці люди раптово зникали і не верталися, що в самій Росії. Жодних прав навіть не передбачено. Усі ми були шоковані, коли в них перші мітинги почалися й двоє поліцейських потягли дівчину. А чотириста мітингувальників стоять і просто дивляться. Ви можете собі таке в Україні уявити?! Та ніколи. Ті копи були б уже голі й побиті. Навіть я, маючи відповідальність за свою сім'ю й дітей, вступився б за чужу дівчину. Хай буде що буде, але я не зміг би на це дивитися, я б тоді себе не поважав.

Надія

Того дня, коли ми вже хотіли їхати з Твері в Європу, Пригожин пішов на Москву. Ми так зраділи! Думали: почекаємо трошки і може вже й додому повернемося. Дивовижно було спостерігати, як росіяни при цьому метушилися. Ще нічого не сталося, а вони вже побігли в магазини крупі скуповувати. Хоч я й добра людина і гнав від себе такі думки, але тоді подумав: «Ох ви ж і гниди! Якби ви хоч раз почули як воно бахає, якби коло твоєї дитини хоч раз щось вибухнуло, я би подивився, як би ти підтримував свого улюбленого президента! Щоб вам хоч день пожилося так, як ми прожили цілий рік! Як же ж вам не вистачає побачити всю картину повністю... Щоб мозок перевернувся і раптом усвідомив: ох, це ж було неправильно! Не можна так робити».

Підрив ГЕС

Наша бабуся жила у п'ятиповерхівці на околиці міста. А в підвалі будинку окупанти зробили свою базу: спали, їли, синячили. Загородили будинок бетонними плитами, блоками; мешканців тільки через один вхід пускали. І от коли їхні колеги зробили мозковий штурм і вирішили нашу дамбу розхерячити, то ці як клопи почали різко впливати. Плавали довкола будинку, монетки свої збирали.

Нова Каховка від підриву дамби не сильно постраждала, а от в місцевому зоопарку всі тварини загинули. Люди ходили, просили: «Давайте ми тварин порозбираємо! Корів тримаємо, то можемо й ламу, і інших...». Не дали.

Страх

Ми дуже поспішали, бо хотіли рік молодшої донечки зустріти в нормальній країні. Подивились найкоротший шлях і вирішили їхати через КПП «Убилінка». Спершу з траси з'їжджаєш на погану дорогу, а потім на дорогу, якої немає. Автівку трусило так, ніби ми їхали по шпалах. Уздовж дороги — величезні покинуті села з чорними спаленими будинками зі зрубу. Навігатор не працює. Мобільний зв'язок та інтернет зникли повністю. У нас закінчувалися і вода, і продукти. Сутеніло. Довкола бігали косулі. А де косулі — там і вовки. Я вже не шкодував ходової і просто мчав від жаху. Не дай Боже щось би сталося з машиною, ми могли б там загинути, не доїхавши до кордону.

Пекло

На російському кордоні почалося пекло. Ми провели там дві доби. З-поміж прикордонників людей не було. Ще й погода: то спека, то проливний дощ. Люди, які мали пішки переходити кордон, стояли годинами під дощем з маленькими дітками на руках. Ні лавочок, ні питної води. Один-єдиний туалет був у такому стані, що зайти туди неможливо. Купи гімна на тебе дивляться і кажуть: «Привет. Тут занято». Довкола було те саме. Така ось прямо... картина Рєпіна.

Звісно, хотілося не тут День народження доні святкувати. Але в неї навіть подарунки були! Банка тушонки, банка згущенки і 10 євро. Подарувала українсько-казахська сім'я, з якими в черзі познайомилися.

А взагалі діти нас урятували. Людей перед нами на харківських номерах фсбешники кілька годин шманали. Роздягали по пояс, усе в телефонах перевіряли. Наша черга настала о четвертій ранку. Підходимо до віконця з документами. Працівниця питає:

— А почему папа принял гражданство, а вы нет?

— Потому что не хочу. А у него не было выбора, он с этим паспортом родился. Тут обличчя прикордонниці разів вісім повернулося по колу в різних гримасах.

Доходить черга документів меншої доньки, народженої в окупації.

— А почему она без гражданства?

— Мы не хотим для своего ребенка российского гражданства.

Тут її обличчя знову повертається по колу.

— Как это не хотите?!

— Ну так, как хотим, только наоборот. Выехать и больше никогда сюда не возвращаться.

— Покажите детей!

Ми беремо дві автолюльки, показуємо сплячих дітей. Щічки розвісили, сопуть солодко.

— А почему глаза закрыты?

— Потому что ночью дети спят.

— Ну ладно, убирайте, — сказала вона з таким презирством, наче «убирайте ваш мусор».

Фиркнула й таки пропустила нас.

Людяність

На латвійському кордоні зовсім інше ставлення: прохолодне приміщення, вайфай, нормальний туалет, розмальовки для дітей. Мене як громадянина Росії викликали на допит.

Допитувала молода жінка, яка російською спілкувалася краще, ніж ті російські прикордонники, котрі кидали нам слова як псам через плече.

— За результатами співбесіди ми вирішимо: пропускати вас чи ні, — каже латвійка і раптом додає. — Ви ж напевно голодні з дороги!

Дістає свій обід у коробочці і віддає мені. А потім ще принесла дітям яблуко, булочки й нектарин.

Польща

Тут нас прийняли дуже добре. Допомагають з адаптацією. Ми з дружиною жартуємо, що першу доньку народили під час локдауну, другу — під час окупації. Більше дітей робити не будемо, бо каміння з неба нам не треба.

Дім

Як цей досвід змінив нас? Ми стали сильнішими. Якщо ти людина, то за будь-яких обставин лишаєшся людиною. І місто наше — Нова Каховка — дуже сильне.

Його ніщо не зламає. За будь-яких розкладів, скільки б не тривала окупація, Нова Каховка лишиться Україною.

Чи плануємо повертатися? Звісно! Щойно останній снаряд падає, ми пакуємо речі і їдемо відбудовувати нашу Батьківщину. Я електрик, високовольтник, тож мої руки там точно потрібні. Навіть якщо мало платитимуть. А як інакше? Нова Каховка — це наш дім. Я хочу, щоб мої діти жили вдома.

Mark Lívin

Biografia

Nom de ploma (1988). És un escriptor i periodista ucraïnès, membre del PEN Ucraïna. Quan tenia 19 anys va començar a escriure assaigs i novel·les breus, que distribuïa a través de les xarxes socials. Ha treballat com a editor de diversos diaris regionals i també en l'àmbit de la publicitat i el màrqueting. Entre els anys 2016 i 2017 va ser director de màrqueting de la Televisió Pública ucraïnesa. Des de 2017 és l'editor adjunt de la publicació en línia *The Village Ukraine*.

Projecte en curs

Què m'agafa? 15 idees per a la resiliència diària. En aquest llibre, en col·laboració amb diferents experts, explorarem la ciència de resiliència i debatrem sobre com portar una vida digna i de qualitat fins i tot en un context tan difícil com és una guerra.

Llibre basat en el popular pòdcast ucraïnès: *En paraules senzilles*.

Fragment publicat

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala. Amb aquest llibre els autors (Mark Lívin i Il·lià Poludionnyi) han volgut recollir, registrar, i posar-li nom a allò que està passant a les persones que malauradament estan vivint la guerra d'Ucraïna en termes psicològics, però també des d'una perspectiva social.

Mitjançant històries breus de testimonis de la guerra, els autors expliquen les diferents realitats que viuen els ucraïnesos en cada moment del conflicte.

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'Ilià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

ÉS IMPORTANT DIR AIXÒ D'ENTRADA

Ens sembla que és important ajudar al món a comprendre com és una guerra moderna a gran escala des d'un país que està lluitant al seu propi territori i que en realitat, no té llocs completament segurs en cap indret de la seva geografia. Aquesta és l'experiència a la qual podrien enfrontar-se els europeus si la guerra va més enllà de les nostres fronteres.

Escriure un llibre és un procés creatiu i espontani que no ens agrada gaire ni tampoc sabem controlar del tot. Un estil lliure s'ha colat silenciosament en els capítols en forma, per exemple, de notícies que apareixen i desapareixen. En un lloc hi ha un diàleg entre els autors, i en un altre, sembla més adient explicar-ho tot a través de la teoria (i amagar les pròpies veus i pensaments).

Hem pensat diverses vegades: això és normal? Potser ens hauríem de cenyir a una sola veu, a una sola estructura? Però és possible controlar el caos que apareix en les condicions de guerra? La pregunta és més aviat retòrica. No ho vam aconseguir. Així que vam decidir mantenir l'heterogeneïtat de l'estil. Per a nosaltres, va resultar ser un reflex sincer de com vivim els esdeveniments.

Ens agradaria donar les gràcies en particular als lectors per les seves "píndoles de llum" (#пігулки_світла). Aquestes breus il·lustracions en directe, recollides espontàniament a través de l'instagram de l'Ilià, són un testimoni viu de la nostra força, bondat, vulnerabilitat i humor. On seriem sense ells?!

També volem agrair als socis dels projectes Veteran Hub i «Forts» («Сильні»), que van compartir la seva experiència en capítols que tracten temes complexos i vulnerables. Heu fet que aquest llibre sigui més profund!

Del capítol 2

LLUITAR, FUGIR O CONGELAR-SE. Comportaments que no triem

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'I·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

(En aquest capítol, els autors apliquen dades científiques i usen situacions habituals per tothom per explicar com funciona el sistema nerviós en condicions de gran estrès, quines estratègies de reacció tria i com aquestes estratègies afecten la nostra capacitat de negociar i cooperar).

Robert Sapolsky, en una conferència especial per als professionals ucraïnesos, “La psicologia de l'estrès a llarg termini”, posa els següents exemples de reaccions a l'estrès: mobilització d'energia, augment del to del sistema cardiovascular, inhibició de la digestió, del creixement i de les funcions reproductives, intensificació del treball del sistema immunitari. I tot això passa a nivell fisiològic per garantir la supervivència de l'individu.

Tanmateix, en aquest estat de mobilització energètica sota la influència de l'estrès, l'individu també es manifesta a nivell psicològic i conductual. Les accions d'una persona sota amenaça es formalitzaran en una de les estratègies d'adaptació a esdeveniments extraordinaris i catastròfics. Els coneixem com “lluitar, fugir o congelar-se”.

La incomprensió freqüent de si mateix i de les seves reaccions durant aquest període provocaren problemes a les parelles i les famílies. El cas és que diferents persones reaccionaren de manera distinta davant d'un esdeveniment. Un, per exemple, va voler córrer, i un altre, per contra, es va quedar congelat. Aquí van sorgir les frases: “Quant de temps he d'esperar-te?, Vinga, fes alguna cosa ja! Em sents o què?” — i més coses d'aquest estil. La gent es barallava molt, alguns no ho aguantaven, muntaven un escàndol, marxaven. Alguns no tenien forces

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'Il·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

per seguir. Altres volien proximitat, i per a altres, al contrari, era important fugir el més lluny possible.

La guerra també activa aquest tipus de dolor. Molts clients que van acudir als psicòlegs al començament de la invasió a gran escala¹ es van sorprendre al recordar esdeveniments traumàtics del passat que no havien recordat fins aquell moment.

En les primeres hores i dies després de la invasió a gran escala, es podria produir un trauma psicològic. El psicòleg i sociòleg austríac-americà Kai Theodore Erikson va definir el trauma personal com un cop a la psique que trenca les defenses d'una persona tan sobtadament i amb una força tan brutal que és impossible reaccionar eficaçment davant d'ell.

A més de lluitar, fugir o congelar-se com a respostes a l'estrès, un individu té una sèrie de defenses psicològiques, com l'humor, la idealització, la devaluació, la racionalització, el distanciament, etc. Podem fer broma sobre l'enemic, i ens semblarà menys espantós. O idealitzar els nostres soldats, el president o eventualment els pares o companys per sentir-nos més segurs. Cadascun de nosaltres té un conjunt únic d'aquestes tècniques. Si totes juntes no són capaces de donar suport a la persona durant l'esdeveniment, es pot produir un trauma, i al cap d'uns mesos hi ha el risc de desenvolupar un trastorn per estrès posttraumàtic (TEPT). Segons les estadístiques, es produeix en al voltant del 25% de les persones que han experimentat una amenaça per a la vida.

¹ Està parlant de la invasió a gran escala d'Ucraïna per part de Rússia començant el 24 de febrer de 2022.

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'Il·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

Del capítol 7

LA TRANSICIÓ CAP A LA VIDA CIVIL

(Aquest capítol posa èmfasi en l'enfortiment de l'educació de la població ucraïnesa, ja que en els propers anys s'hauran de fer molts canvis en l'àmbit de la reinserció dels militars, per crear una cultura d'atenció de qualitat als militars i veterans. Els autors han parlat amb Artem Deníssov i Ivona Kostyna, que porten més de set anys tractant temes de suport permanent als veterans, i el 2018 van fundar l'organització Veteran Hub).

Un dels temes importants durant una guerra a gran escala és l'estat psicològic dels soldats i veterans. El nombre de subtemes que hi ha és difícil d'entendre en aquests moments. Entre ells, en particular, hi ha la transició entre la vida civil i la militar per als que han estat mobilitzats. Al mateix temps, és increïblement difícil per al personal militar i els veterans el camí de retorn de la vida militar a la vida civil. Es tracta de donar suport psicològic i ajudar en la recuperació fisiològica després del servei militar, i l'adaptació i normalització a la vida civil.

La transició entre la vida militar i la civil no comença en l'etapa de l'oficina d'allistament militar on et llicencien, quan els documents ja s'han presentat i la persona passa a tenir oficialment la condició de civil. Comença una mica abans i consta de diverses etapes. Podem destacar les següents:

- Una persona es prepara per a llicenciar-se, prepara els documents, traspasa el seu càrrec militar, etc.
- El moment del llicenciament.

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'Ill·là Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

- La transició del servei militar a la vida civil.
- L'adaptació i integració a la vida civil.

Cada etapa té les seves particularitats i possibles dificultats, tant funcionals com psicològiques. Per exemple, en la primera etapa, és la presa de decisions: o la prens tu, o algú decideix per tu. De les converses amb alguns veterans, és evident que les decisions preses per altri van ser difícils d'acceptar. La feina [durant el servei militar] tenia un gran significat per a ells, jugava un gran paper i s'hi identificaven. I ara se'n veuen privats sense haver-ho decidit.

Si parlem del component moral i psicològic, el paper dels psicòlegs, psicoterapeutes i psiquiatres és inseparable. No es tracta de si s'han d'implicar o no, sinó de la distribució d'aquests papers i la seva participació en les diferents etapes. Com que encara hi ha una certa estigmatització a la societat, i també entre la comunitat veterana, cal anar molt en compte. Però hi hauria d'haver l'opció de consultar personal mèdic professional, en particular psicòlegs clínics, psicoterapeutes i psiquiatres.

Què passarà amb els veterans després que acabi la guerra. Malauradament, hi haurà un cert abisme entre l'experiència civil i la militar. Es tracta d'un malentès que pot sorgir perquè moltes persones no poden dir sincerament que tenien por, la por els va fer fugir i prendre determinades decisions. A més, hi haurà molta vergonya, fins i tot entre els que han estat a la guerra. Per exemple, un que va lluitar durant tres mesos, i un altre des del principi de la guerra a gran escala. O un altre que va ser presoner de guerra, i va patir un tracte inhumà, tortures. Tots

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'I·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

són els nostres conciutadans. És fonamental per a nosaltres trobar ara eines per unir-nos sense comparar experiències.

Del capítol 9

REPUBLIQUEU AL MÀXIM! Com funciona la informació en condicions de guerra

(Aquest capítol explica com es va desenvolupar la guerra d'informació a Ucraïna durant els primers mesos de la guerra, com la disponibilitat de les xarxes socials tant va ajudar com perjudicar els ucraïnesos. S'analitza un exemple real de com funciona una operació militar d'informació de l'enemic. El trauma narcisista dels russos també s'esmenta).

Aquesta és la primera guerra convencional en un moment en què gairebé tothom té un telèfon intel·ligent, accés a Internet i, el més important, a les xarxes socials. Fa només uns decennis d'anys que vivim en l'era d'aquests últims, i al nivell del seu ús global, només els darrers deu anys. Les opinions científiques actuals ja se centren en la influència de les xarxes socials i el possible augment del risc de formació de TEPT després d'esdeveniments traumàtics massius, i aquesta guerra s'està desenvolupant literalment en línia a milions de dispositius i es transmet a través de les xarxes socials.

Tanmateix, l'èxit de la nostra resistència al principi es va deure, en particular, a les tecnologies multimèdia avançades, així com a la disponibilitat de telèfons intel·ligents entre la majoria dels ciutadans ucraïnesos. Els usuaris van proporcionar als mitjans de comunicació una gran quantitat de contingut únic i important sobre el curs dels esdeveniments a diverses parts del país; el Servei de Seguretat d'Ucraïna (l'SBU), la policia i l'exèrcit van rebre dades sobre el

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'Il·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

moviment de les tropes russes i van poder actuar amb antelació. Els mitjans de comunicació i les Forces Armades d'Ucraïna tenien ulls i orelles per tot arreu.

Al mateix temps, en les primeres setmanes va ser extremadament difícil verificar la informació, el nombre de grups a Telegram, Facebook i Viber va créixer ràpidament i els mitjans van haver de repetir constantment que és important obtenir dades només de fonts verificades i d'institucions oficials de l'estat. A més a més, quan la gent està en pànic, és extremadament fàcil manipular-los i enganyar-los. A l'inici de la guerra, eren molt populars les xafarderies a l'estil de "ho vaig llegir en un canal" o "a un company li ho van dir en secret i li van demanar que no ho digués a ningú". Però darrere d'això, com mostra una mirada retrospectiva a les notícies a les xarxes, sovint hi havia desinformació russa, el propòsit de la qual era espantar i desmotivar.

Particularment cal esmentar el comportament de la gent a les xarxes socials i les complexitats del funcionament d'una Operació Psicològica Especial (OPE). Si recordem les primeres setmanes de la guerra, va ser a través de les xarxes socials on es van formar peticions de voluntariat, recol·lectes de fons i d'ajuda humanitària, la gent en pànic reenviava qualsevulla publicació, sovint sense poder jutjar críticament allò que es publicava, en particular, a causa de la velocitat de circulació de la informació. I això, des del punt de vista de la manipulació, és un moment ideal per sembrar la por i el pànic, perquè en realitat no hi ha temps ni per processar ni per comprovar la informació.

Un dels exemples més cridaners de com funcionen les OPE és l'especulació amb els sentiments. "Urgent: es necessiten psicoterapeutes, 30 nens que han

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'I·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

perdut els seus pares s'estan traslladant a Kíiv". Aquestes "stories" circulaven per Instagram durant uns dies, i no només escrits en majúscules, sinó també amb molts signes d'exclamació. La primera reacció a aquesta mena de missatges és l'atordiment, després la por i l'odi. Amb aquest patró, una persona repubblica una història, contagiand el seu públic.

En les primeres setmanes de la guerra, moltes estrelles i influenciadors ucraïnesos que tenien un públic a Rússia van començar a apel·lar-lo, dient-li, sortiu a les protestes, el vostre país ens ha atacat, les tropes russes estan bombardejant ciutats pacífiques, matant civils. La gent de les xarxes socials preparava històries i publicacions adreçades als russos. Però ràpidament tothom es va haver d'enfrontar a la decepció. La població de l'altre costat de la frontera confiava en el seu dictador, literalment responant amb frases de les emissions de propaganda.

Del capítol 10

"EL 2 D'ABRIL DE 2022. El dia que vam experimentar un nou nivell d'odi"

(Aquest capítol tracta sobre l'alliberament de la regió de Kíiv dels ocupants, els sentiments experimentats pels ucraïnesos quan es van revelar les atrocitats a Butxa i altres pobles i ciutats, així com una reflexió sobre què fer-ne).

Tot i que el contingut del llibre reflexiona sobre l'experiència traumàtica dels ucraïnesos en general, la violència sexual es va convertir en un dels temes més sensibles a partir del 24 de febrer de 2022, junt amb la deportació forçada d'ucraïnesos, el robatori de nens, etc.

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'Il·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

Aquesta qüestió va ser xocant en si mateixa, perquè nosaltres, els ucraïnesos, ens vam enfrontar per primera vegada a aquesta atrocitat a tal magnitud. Però a més, te lloc cronològicament dins el paisatge del període de xoc dels primers mesos de la guerra a gran escala, del que es parla en aquest llibre.

No volem esquivar aquest tema tan complex, ni a nivell cronològic, ni a nivell dels valors d'aquest llibre. Som conscients que serem llegits a l'estranger, per la qual cosa és important que anomenem les coses pel seu nom, sense deixar de ser prudents i sensibles amb el lector ucraïnès.

Va ser un esdeveniment traumàtic massiu amb el teló de fons d'un paisatge traumàtic ja gegantí. La gent amb prou feines va aconseguir establir-se una mica cognitivament, i després van tornar a caure al principi, a la fase de desorientació. Per a molts, la història de Butxa ha esdevingut retraumatitzant. Aquells que alguna vegada han estat abusats físicament o sexualment poden experimentar ressons de les seves experiències personals simplement mirant les notícies.

Una pèrdua fonamental de la sensació de seguretat per a la majoria de la gent es va produir en el context de la invasió a gran escala, però el context d'atrocitats i violència sexual intencionades perpetrades per l'exèrcit rus va fer que aquesta pèrdua de seguretat fos encara més personal. La gent es projectava en l'experiència dels que es trobaven sota ocupació, i això provocava horror. Al mateix temps, les generacions més joves d'ucraïnesos van veure de primera mà el que havien pogut llegir o aprendre abans de la gent més gran: aquesta

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'Il·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

estratègia és una eina depredadora i una arma deliberada dels russos. La seva tasca no és només destruir, sinó també espantar i paraitzar psicològicament.

El genocidi a Butxa es va convertir en un repte, no només a nivell d'enregistrament de crims de guerra, sinó també a nivell de processament emocional: com actuarà la societat i quines eines s'haurien d'utilitzar per treballar aquest trauma. Ha sorgit un estat d'ambivalència, quan cal parlar d'una cosa terrible, però aquest procés pot aprofundir el xoc i el trauma.

El mètode al qual va recórrer la majoria de la gent en aquell moment era publicar a les xarxes socials. En particular, la gent va intentar dirigir-se als estrangers, perquè tothom a Ucraïna ja coneixia aquest horror. Tanmateix, la franquesa de les històries i imatges que vam difondre massivament també testimoniava el nostre estat de xoc i el nivell de processos dissociatius. És obvi que quan milions d'ucraïnesos publiquen imatges tan espantoses, indica l'existència d'unes emocions i sentiments increïblement complexos. Però fins i tot amb aquestes publicacions, ningú no es podia imaginar la profunditat del dolor de la gent. En aquells dies van venir periodistes, polítics i estrelles de diferents països, i se'ls va mostrar les conseqüències d'aquestes atrocitats.

Del capítol 15

“AL LÍMIT”, O “NO AGUANTO”

(El capítol parla de la fase inevitable de qualsevol esdeveniment catastròfic massiu: l'esgotament general. Aleshores els autors intenten entendre com respondre-hi, tant personalment com col·lectivament).

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'I·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

Una societat que viu esdeveniments catastròfics massius passa primer per una fase de mobilització que disminueix lentament, i tard o d'hora, arriba a l'etapa de l'esgotament, en què el cos comença a recuperar-se.

En aquesta etapa, les persones viuen una vida en que estan més o menys cognitivament acostumats al fet que hi hagi una guerra al país, però encara no tenen la força per processar els esdeveniments emocionalment. Com que es tracta d'un moment d'esdeveniments traumàtics actius, en aquest context es tracta d'intentar relacionar-se emocionalment, tant amb l'experiència que s'ha produït com amb l'experiència que està en curs.

FASES D'UNA CATÀSTROFE

MÀXIMES EMOCIONALS

Font: Zunin/Meyers, citat a *Training Manual for Mental Health and Human Service Workers in Major Disasters*, Departament de Salut i Serveis Humans dels EUA (2000).

Font: Zunin, Meyers, citat a *Training Manual for Mental Health and Human Service Workers in Major Disasters*, Departament de Salut i Serveis Humans dels EUA (2000).

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d'Il·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

[Aquest gràfic en anglès es pot trobar reproduït a [Region 4 Behavioral Health System. Nebraska Strong Recovery Project.](#)]

És, de certa manera, una paradoxa i la part més difícil, viure uns esdeveniments catastròfics a llarg termini. Quan acaben, hem de posar-hi un marc temporal al trauma i processar aquest cúmul d'experiències. Malauradament, a llarg termini, ens veiem obligats a fer front a dos aspectes simultàniament: recompondre d'alguna manera l'experiència que hem viscut i adaptar-nos constantment en el present, aquí i ara. Això requereix esforços i recursos extraordinaris de la nostra psique. I el més important és que és difícil definir el marc temporal d'aquesta etapa, perquè els fets encara continuen.

En aquesta etapa, el sistema nerviós està sobrecarregat. Després del període de xoc inicial, alguns poden no sentir cap emoció forta (de vegades descrit com un buit emocional). Com al joc de "Tetris", semblen desaparèixer diverses capes emocionals, i cada cop es fa més difícil distingir els propis estats i sentiments. Al mateix temps, hi ha una necessitat constant d'estar psicològicament mobilitzats, perquè estem en guerra. Amb aquest "pèndol" no és possible recuperar-se correctament. En aquest estat, una persona, havent esgotat les seves reserves en l'etapa de mobilització i no poder relaxar-se, arriba a l'etapa d'esgotament emocional i físic.

En aquest estat, a una persona li pot ser difícil mantenir fins i tot les activitats diàries, per exemple, anar a la botiga, fer esport. Caldrà encara més força i concentració per fer les tasques quotidianes. Imagineu una persona després del COVID, el cos de la qual ha estat lluitant contra el virus durant diverses setmanes. Es probable que aquesta persona, al principi, es permeti no ser tan

Com és la guerra? L'experiència psicològica d'una invasió a gran escala (fragment) d' Il·lià Poludionnyi i Mark Lívin.

Traduït per Andrii Antonovsky i Catalina Girona

eficaç com abans de la malaltia. La situació és similar a la de la guerra, però afegiu-hi la manca de seguretat i la incertesa bàsiques, i obtindreu la realitat en què viuen els ucraïnesos a partir del 24 de febrer de 2022. I haurem de viure en aquest estat durant molt de temps.

Òbviament, en l'etapa d'esgotament, és difícil pensar en les coses bones que ens esperen. De vegades sembla que no tornaran a venir mai més. Fa por i fins i tot una mica de dolor imaginar la vida després de la victòria. Fantasiejar en quin país viurem, com reconstruirem les nostres pròpies ciutats. Una experiència traumàtica prèvia ens pot suggerir que no s'ha d'esperar res bo de la vida. Però aquest pensament catastrofista és la manera que té la psique de protegir-nos del pitjor, així com el resultat d'un esgotament important.

És important, d'una banda, bastir una nova manera de ser, mesurar els nostres recursos, entrenar la resistència, però d'altra banda, seguir creient i apropant-nos al dia en què sortirem als carrers lliures de les ciutats lliures del nostre país amb la resiliència formada.

Ілля Полудьонний, Марк Лівін

Як це, війна? Психологічний досвід повномасштабного вторгнення

ПРО ЦЕ ВАЖЛИВО СКАЗАТИ ОДРАЗУ

Нам здається, це важливо — дати світу розуміння, як виглядає сучасна повномасштабна війна з боку країни, що воює на своїй території та фактично ніде на власній землі не має повністю безпечних місць. Це той досвід, з яким європейці можуть зіштовхнутися, якщо війна перетне наші кордони.

Написання книжки — творчий і спонтанний процес, який ми не дуже любимо та вміємо контролювати. Вільний стиль тихцем проник у розділи у формі, наприклад, новин, які десь з'являються, а десь зникають. Десь є діалог авторів, а десь видається доречнішим розповісти все через теорію (і сховати власні голоси й думки).

Ми кілька разів міркували: це взагалі нормально? Можливо, нам варто триматися якогось одного голосу, однієї структури? Але чи можна проконтролювати хаос, який з'являється в умовах війни? Питання радше риторичне. Нам не вдалося. Тож ми вирішили зберегти неоднорідність стилю. Для нас це виявилось щирим віддзеркаленням того, як ми проживаємо події.

Окремо хочемо подякувати читачам за #пігулки_світла. Ці короткі живі ілюстрації, спонтанно зібрані через інстаграм Іллі, які є живим свідченням нашої сили, доброти, вразливості, гумору. Куди ми без цього?!

Також хочемо подякувати партнерам із проєктів Veteran Hub і «Сильні», які поділилися досвідом у розділах, що стосуються складних і вразливих тем. Ви зробили цю книжку глибшою!

Із розділу 2

БИЙ, БІЖИ, ЗАВМРИ. Поведінка, яку ми не вибираємо

(У розділі автори застосовують наукові дані та знайомі всім ситуації, пояснюючи, як працює нервова система в умовах сильного стресу, які стратегії реагування вона обирає та як ці стратегії впливають на наше вміння домовлятись і співпрацювати).

Роберт Сапольскі у спеціальній лекції «Психологія тривалого стресу» для українських фахівців наводить такі реакції на стрес: мобілізація енергії, підвищення тону серцево-судинної системи, пригнічення травлення, росту, репродуктивних функцій, підвищена робота імунної системи. І все це відбувається на фізіологічному рівні, щоб забезпечити виживання індивіда.

Однак у цьому стані мобілізації енергії під впливом стресу індивід також проявляє себе на психологічному й поведінковому рівні. Дії людини, що зазнає загрози, оформлюватимуться в одну зі стратегій адаптації до надзвичайних і катастрофічних подій. Ми знаємо їх як «бий, біжи, завмри».

Часте нерозуміння себе і своїх реакцій у цей період призвело до проблем усередині пар і сімей. Річ у тім, що різні люди по-різному реагували на подію. Хтось, наприклад, хотів бігти, а хтось навпаки — завмер. Тут умикалося «Скільки тебе можна чекати? Зберися, зроби щось нарешті! Ти мене взагалі чуєш?» — і все в такому стилі. Люди багато сварилися, хтось не витримував, скандалив, ішов. Хтось не мав сили піти слідом. Хтось хотів близькості, а іншому, навпаки, було важливо відбігти якомога далі.

Війна також активізує попередній біль. Багато клієнтів, які звернулися до психологів на початку повномасштабного вторгнення, з подивом для себе згадували травмувальні події минулого, яких до цього моменту не пам'ятали.

У перші години й дні після повномасштабного вторгнення могло відбутися травмування психіки. Австро-американський психолог і соціолог Кай Теодор Еріксон визначав персональну травму як удар по психіці, який прориває захисти людини так раптово і з такою жорстокою силою, що на цей удар не можна ефективно відреагувати.

Крім відповідей на стрес бій, біжи, завмири, у людини є низка психологічних захистів, як-от гумор, ідеалізація, знецінення, раціоналізація, відсторонення тощо. Ми можемо пожартувати над ворогом — і він здаватиметься вже не таким страшним. Або ж ідеалізувати наших воїнів, президента чи, врешті, батьків або партнерів, щоб почуватися безпечніше. Кожен з нас має унікальний набір цих методик. Якщо разом вони не здатні підтримати людину під час події, може відбутися травмування, а через кілька місяців є ризик розвитку ПТСР. За статистикою, він виникає приблизно у 25 % осіб, які пережили загрозу життю.

Із розділу 7

ТРАНЗИТ МІЖ ЖИТТЯМИ

(Розділ наголошує на посиленні освіченості українського населення, оскільки в наступні роки доведеться багато змінювати у сфері реінтеграції військових, створювати якісну культуру піклування про військових і ветеранів. Автори поспілкувалися з Артемом Денисовим та Івоною Костиною, які понад сім років займаються питаннями сталої підтримки ветеранів і ветеранок, а 2018-го заснували організацію Veteran Hub).

Одна з важливих тем під час повномасштабної війни — психологічний стан воїнів і ветеранів. Кількість підтем у ній наразі важко досягнути. Серед них, зокрема, і транзит між цивільним та військовим життям для тих, хто мобілізувався. Водночас неймовірно складним для військових і ветеранів є зворотний шлях від військового життя в цивільне. Ідеться про фізіологічну і психологічну підтримку й відновлення після повернення зі служби, адаптацію та налагодження цивільного життя.

Транзит між військовим і цивільним життям не з'являється на етапі умовного військкомату, де вже віддали документи й людина тепер офіційно має статус цивільної особи. Він починається трошки раніше і складається з кількох стадій. Можна умовно виділити такі:

- Людина готується до звільнення, оформлює документи, передає посаду тощо.
- Момент звільнення.
- Перехід від служби до цивільного життя.
- Адаптація та вкорінення в цивільному житті.

На кожному етапі є своя специфіка і можливі труднощі, як функціональні, так і психологічні. Наприклад, на першій стадії — це прийняття рішення, яке або ухвалюєш ти, або ухвалюють за тебе. Зі спілкування з деякими ветеранами зрозуміло, що ухвалене за них рішення було важко прийняти. У роботі для них були величезний сенс, роль та ідентифікація. А тепер їх цього позбавили без їхньої участі.

Якщо говорити про морально-психологічний складник, то роль психологів, психотерапевтів і психіатрів невіддільна. Річ не в тому, мають чи не мають вони бути залученими, а в розподілі цих ролей і їхньої участі на різних етапах. Оскільки в соціумі все одно залишається частина стигматизації, і серед ветеранської спільноти так само, то із цим треба бути дуже обережними. Але опція звернення до фахового медичного персоналу має бути, зокрема до клінічних психологів, психотерапевтів і психіатрів.

Що відбуватиметься з ветеранами після того, як закінчиться війна. На жаль, буде певна прірва між досвідами цивільних і військових. Ідеться про непорозуміння, яке може виникнути через те, що чимало людей не можуть відверто сказати, що їм було страшно, жах змушував їх втікати й приймати певні рішення. Крім того, буде багато сорому, навіть серед тих, хто бував на війні. Наприклад, той, хто воював три місяці, а хтось від початку повномасштабного. Хтось був у полоні, переживав нелюдське ставлення, катування. Це все наші співгромадяни. Нам критично важливо вже зараз шукати інструменти до того, щоб об'єднуватися без порівнянь досвідів.

Із розділу 9

МАКСИМАЛЬНИЙ РЕПОСТ! Як працює інформація в умовах війни

(У цьому розділі розповідається, як розгорталася інформаційна війна в Україні протягом перших місяців війни, як доступність соціальних мереж допомагала і шкодила українцям. Розбирається яскравий приклад, як працює ворожа військова інформаційна операція. Також згадується нарцисична травма росіян).

Це перша конвенційна війна в часи, коли майже в кожного є смартфон, доступ до інтернету, а головне — до соціальних мереж. В епоху останніх ми живемо лише кілька десятиріч, а на рівні глобального їх використання — тільки останні десять років. Сучасні погляди вчених уже зосереджені на впливі соціальних медіа й можливого підвищення ризику формування ПТСР після масових травматичних подій, а ця війна буквально розгортається в режимі онлайн на мільйонах девайсів і ретранслюється через соцмережі.

Однак успіх нашого опору на самому початку завдячував, зокрема, і розвиненим медійним технологіям, а також наявності смартфонів у більшості громадян України. Користувачі надавали ЗМІ чимало унікального й важливого контенту про перебіг подій у різних точках країни, СБУ, поліція та військові отримували дані про переміщення російських військ і могли діяти на випередження. У медіа й ЗСУ всюди були очі та вуха.

Водночас у перші тижні було вкрай складно перевіряти інформацію, кількість груп у телеграмі, фейсбуці й вайбері стрімко зростала — і медіа доводилося постійно повторювати, що дані важливо отримувати лише з перевірених джерел та від офіційних державних установ. Адже коли люди

в паніці, маніпулювати ними і вводити їх в оману вкрай легко. На початку війни дуже популярними були плітки у стилі «прочитав в одному каналі» або ж «товаришу сказали по секрету, і він просив нікому не казати». Але за цим, як показує ретроспективний погляд на стрічку новин, часто крилася російська дезінформація, завдання якої — налякати й демотивувати.

Окремо хочеться згадати про життя людей у соціальних мережах і тонкощі роботи з ІІСО. Якщо пригадати перші тижні війни, саме через соцмережі формувався запит на волонтерство, фінансові й гуманітарні збори, люди панічно репостили все підряд, часто не маючи змоги критично сприйняти публіковане, зокрема через швидкість обігу інформації. І це, з погляду маніпуляції, ідеальне місце, щоб посіяти страх та паніку, адже часу на обробку й перевірку інформації фактично немає.

Один із найяскравіших прикладів роботи ІІСО — спекуляція почуттями. «Терміново, потрібні психотерапевти, в Київ везуть 30 дітей, що втратили батьків». Ці сторіз кілька днів гуляли інстаграмом — і не лише написані капслоком, а й з купою знаків оклику. Перша реакція на це — заціпеніння, тоді — страх і ненависть. Із цим візерунком людина репостить історію, інфікуючи і свою аудиторію.

У перші тижні війни багато українських зірок, інфлюєнсерів, які мали аудиторію в Росії, почали звертатися до неї, мовляв, виходьте на протести, ваша країна напала на нас, російські війська обстрілюють мирні міста, вбивають цивільних. Люди в соцмережах готували сторіз і пости, адресовані росіянам. Але досить швидко всі зіткнулися з розчаруванням.

Населення з того боку кордону довіряло своєму диктаторові, буквально
говорячи фразами з пропагандистських передач.

Із розділу 10

«2 КВІТНЯ 2022 РОКУ. День, коли ми пережили новий рівень ненависті»

(У цьому розділі йдеться про звільнення Київщини від окупантів, про почуття, які пережили українці, коли відкрилися звірства в Бучі й інших населених пунктах, а також рефлексія, що з цим робити).

Хоча весь зміст книжки рефлексує про травматичний досвід українців, сексуальне насильство стало однією з найвразливіших тем після 24 лютого 2022 року, включно з примусовою депортацією українців, крадіжками дітей тощо.

Це питання стало шоковим саме собою, бо ми, українці, вперше стикнулися з таким масштабом цього звірства. Але воно також хронологічно перебуває в ландшафті шокового періоду перших місяців повномасштабної війни, про який ідеться у книжці.

Ми не хочемо оминути цю складну тему ані на хронологічному рівні, ані на рівні цінностей цієї книжки. Ми усвідомлюємо, що нас читатимуть за кордоном, тому нам важливо називати речі своїми іменами, водночас залишаючись обережними й делікатними до українського читача.

Це була масова травмувальна подія на тлі й без того гігантського травматичного ландшафту. Люди ледь встигли трохи когнітивно стабілізуватися, а тут їх знову кинуло на початок, у фазу дезорієнтації. Для багатьох історія Бучі стала ретравмувальною. Ті, хто коли-небудь зазнавав фізичного чи сексуального насильства, могли переживати відлуння особистого досвіду, просто спостерігаючи за новинами.

Фундаментальна втрата відчуття безпеки в більшості людей відбувалася на тлі повномасштабного вторгнення, але контекст цілеспрямованих звірств і сексуального насильства, які чинили російські військові, робив цю втрату безпеки ще особистішою. Люди проєктували себе на досвід тих, хто опинився в окупації, і це викликало жах. Водночас молодші покоління українців наочно познайомилися з тим, про що могли читати чи дізнаватися від старших: така стратегія — це свідомий хижацький інструмент і зброя росіян. Її завдання — не тільки знищувати, а й жахати і психологічно паралізувати.

Геноцид у Бучі став викликом на рівні не лише фіксації воєнних злочинів, а й емоційного опрацювання: як суспільство даватиме із цим раду, які інструменти варто використати в роботі з такою травмою. З'явився стан амбівалентності, коли треба говорити про щось жахливе, але в процесі можна поглибити шок і травму.

Спосіб, до якого тоді вдавалася більшість людей, — це постити в соціальних мережах. Зокрема, люди намагалися звертатися до іноземців, адже в Україні всі й так знали про це жахіття. Однак відвертість історій і кадрів, які ми масово поширювали, також свідчила про наш шоківий стан і рівень дисоціативних процесів. Очевидно, що коли мільйони українців постять такі страшні кадри — це означає неймовірно складні за масштабом емоції та почуття. Але навіть з тим глибину народного болю годі було уявити. У ті дні до нас приїздили журналісти, політики й зірки з різних країн, їм показували наслідки цих звірств.

Із розділу 15

«НА МЕЖІ, АБО Я НЕ СТЯГУЮ»

(У розділі розповідається про неминучу фазу будь-якої масової катастрофічної події — загальне виснаження. Потім автори намагаються зрозуміти, як на неї реагувати і особисто, і в колективі).

Суспільство, яке переживає масові катастрофічні події, спершу проходить фазу мобілізації, що поволі спадає і рано чи пізно сягає стадії виснаження 40, у якій організм починає повертати своє.

На цьому етапі люди живуть життя, у якому вже більш-менш когнітивно звикли, що в країні війна, однак усе ще не мають сил емоційно опрацьовувати події. Оскільки зараз час активних травматичних подій, у цьому контексті йдеться про спробу емоційно поставитися як до досвіду, який відбувся, так і до досвіду, що відбувається перманентно.

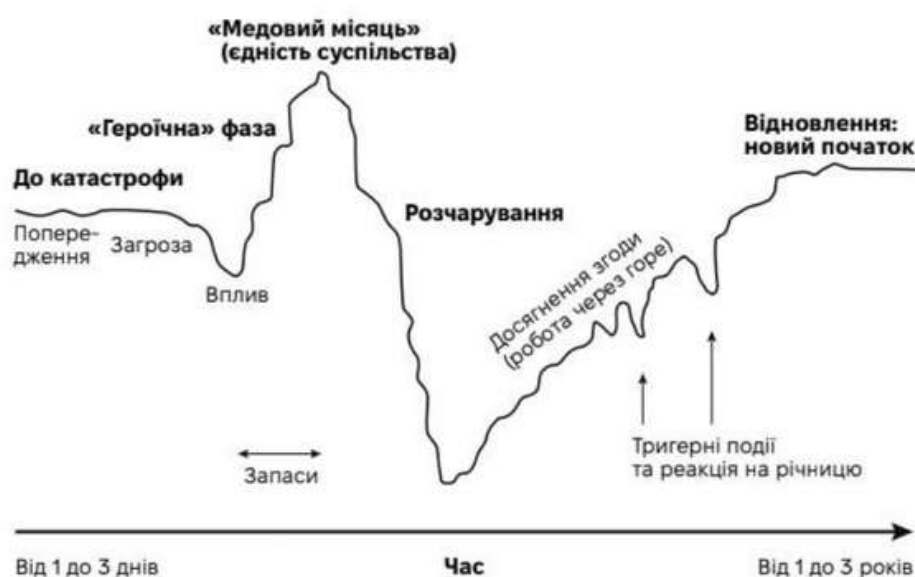

Рис. 2. **Фази катастрофи**
Джерело: Zunin, Meyers (2000).

Англомовний варіант цього зображення можна взяти за ПОСИЛАННЯМ.

Це певний парадокс і найскладніша частина — жити під час довготривалих катастрофічних подій. Коли вони закінчуються, нам доводиться окреслювати часовими рамками травму й опрацьовувати цей кластер досвіду. На жаль, у тривалій перспективі ми вимушені давати раду одночасно у двох аспектах: якось згрібати до купи досвід, що відбувся, та постійно адаптовуватися тут і тепер. Це потребує надзвичайних потужностей і ресурсів нашої психіки. А головне — важко визначити часові межі стадії, адже події ще тривають.

На цьому етапі нервова система перевантажується. Після первинного шокowego періоду дехто може не відчувати жодних сильних емоцій (іноді це описують як емоційну порожнечу). Як у «Тетрисі», кілька емоційних шарів наче зникає, стає дедалі складніше виокремлювати свої стани й почуття. Водночас є постійна потреба бути психологічно мобілізованими, адже в нас війна. У цих «гойдалках» не вдається відновитися як слід. Ось у такому стані людина, витративши запаси на стадії мобілізації й не маючи змоги розслабитися, доходить до стадії емоційного та фізичного виснаження.

У ній людині буває важко підтримувати навіть щоденну діяльність, наприклад ходити в магазин, займатися спортом. Звична робота потребуватиме ще більше сили й фокусування. Уявіть людину після ковіду, організм якої кілька тижнів боровся з вірусом. Імовірно, вона дозволить собі не бути одразу такою ефективною, як до хвороби. З війною схожий стан, але додайте сюди відсутність базової безпеки й невизначеність — і отримаєте реальність, у якій живуть українці з 24 лютого 2022 року. І жити в цьому стані доведеться ще довго.

Очевидно, що на етапі виснаження важко думати про хороші події, які чекають попереду. Часом здається, що цього більше не трапиться ніколи. Страшно й навіть трохи боляче уявляти життя після перемоги. Фантазувати, у якій країні ми житимемо, як відбудуємо власні міста. Попередній травмувальний досвід може нашіптувати щось про те, що від життя не варто очікувати нічого хорошого. Але оце катастрофічне мислення — спосіб психіки зберегти нас від найгіршого, а також наслідок суттєвого знесилення.

Важливо, з одного боку, формувати новий спосіб буття, уважно ставитися до своїх ресурсів, тренувати витривалість, але з другого — і далі вірити й наближати сформованою стійкістю той день, коли ми вийдемо на вільні вулиці вільних міст нашої країни.

Traductors dels textos ucraïnesos **Andrii Antonovskyi i Catalina Girona**

Biografia

Andrii Antonovskyi (1973, Ucraïna), poeta, traductor, músic i artista multidisciplinari.

Viu a Barcelona des del 2001.

Ha publicat 2 llibres de poesia. Tradueix literatura ucraïnesa al català i a l'inrevés, normalment a quatre mans amb la Catalina Girona. Ha traduït a l'ucraïnès nombrosos poemes d'autors catalans, com també autors ucraïnesos al català (Serhii Jadan, Halyna Kruk, Iuri Zavadskyi, Taràs Xevtxenko, Lina Kostenko, Mykhail Semenko, Lèssia Ukrainka, etc.)

Les últimes obres que ha traduït són *L'internat*, de Serhii Jadan i el *Llibre de l'orde de cavalleria*, de Ramon Llull (ambdós en vies de publicació).

Biografia

Catalina Girona Arguimbau (1967, Argentina), traductora.

Viu a Catalunya des del 1996. Llicenciada en estudis soviètics als EUA, racó on també es crià com a immigrant filla de catalans des de l'edat dels 3 mesos. És traductora especialitzada en català, castellà, francès, alemany a l'anglès com a llengua d'arribada, i també fa traduccions de l'ucraïnès al català a quatre mans amb l'Andrii Antonovskyi. Ha viscut als EUA, França i Alemanya. El seu últim llibre traduït és *L'internat*, de l'escriptor ucraïnès Serhii Jadan (en vies de publicació).

Fa temps que treballa activament per establir ponts culturals entre Catalunya i Ucraïna.

[PEN Català
Vil·la Joana
Juny '24]

